

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas

Ilona Kriisa

**VÄÄRTUSKASVATUS LASTEAIAS: KRISTLIKU
LASTEAIJA VANEMATE ARUSAAM LASTE EETILISE
KÄITUMISE KUJUNDAMISEST**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ülle Säälük PhD

Narva 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikastest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ilona Kriisa

(sünnikuupäev 04.12.1976),

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Väärtuskasvatus lasteaias: kristliku lasteaiavärgemate arusaam laste eetilise käitumise kujundamisest”, mille juhendaja on Ülle Säälük, reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa punktis 1. nimetatud teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 20.05.2024

SUMMARY

The title of the bachelor thesis is “Values education in kindergarten: parents' perceptions of developing ethical behaviour of children in Christian kindergarten”. Early pre-school years is a period child's values and morals are in the process of developing, mostly through experiences and models. As supporting child's personal development is one of kindergarten's important tasks the cornerstone of values education is laid right at this stage of age. Alongside home a kindergarten has an important role developing the values, learning and educational activities must reinforce children's social skills and development of ethical behaviour.

The aim of the study is to investigate how parents in Christian kindergarten perceive the content of values education and developing ethical behaviour among children.

To achieve the aim two research questions were set:

- 1) What do the parents in Christian kindergarten understand as values education?
- 2) What the parents of Christian kindergarten expect from kindergarten as a developer of ethical behaviour and as an implementer of values education?

The target group of the study are parents whose child attends a kindergarten with Christian values education.

The author used qualitative research and conducted semi-structured interviews with the target group. The sample included 7 women aged 33-39.

The results of the research revealed that parents associate values education as something that goes hand in hand with family values, cultural space, kindness, respect, and consideration for each other. They consider it is important to respect a child as an individual who has his/her own opinion, and to shape the behaviour of a child through role model, talking and discussing with a child, and implementing a conscious coaching of a child.

Parents consider the role of a kindergarten in developing their child's behaviour and values to be very important, as well as their satisfaction with a kindergarten is high. Parents value the kindergarten most for its supportive, warm, and comfortable environment, also co-operation with a kindergarten and its support in matters concerning a child.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	8
1. VÄÄRTUSKASVATUSE TEOREETILISED ALUSED	10
1.1. Väärtuste, väärtushinnangute ja väärtushoiakute määratlemine	10
1.2. Väärtuste kujunemine eelkoolieas	12
1.3. Väärtuskasvatus lasteaias kui lapse eetilise käitumise kujundaja.....	13
1.4. Kristlik väärtuskasvatus eetilise käitumise kujundamises	17
1.4.1. Lasteaedade kristliku väärtuskasvatuse eetilised dilemmad	17
1.4.2. Kristliku väärtuskasvatuse lähenemisviisid lasteaedades	19
1.4.3. Lapsevanemate kristlik suunitlus ja ootused kristlikule väärtuskasvatusele ..	22
2. METOODIKA	24
2.1. Andmekogumise meetod	24
2.2. Andmekogumise protseduur	25
2.3. Valim	26
2.4. Andmeanalüüsi meetod.....	27
3. TULEMUSED JA ARUTELU	28
3.1. Mida mõistavad väärtuskasvatusena kristliku lasteaia vanemad.....	28
3.1.1. Lapsevanemate endi kasvatuspõhimõtted.....	28
3.1.2. Lapsevanemate tõlgendus väärtuskasvatusest	31
3.1.3. Vanemate tõlgendus laste käitumise kujundamisest.....	33
3.2. Lapsevanemate ootused laste eetilise käitumise kujundamisele ja väärtuskasvatusele lasteaias.....	34
3.2.1. Lasteaia roll lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel vanemate arvates	34
3.2.2. Vanemate rahulolu lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisega lasteaias.....	37
3.3. Arutelu	39

KOKKUVÕTE	43
KASUTATUD KIRJANDUS	46
LISA 1. Intervjuuküsimused.....	52
LISA 2. Intervjuukava	54

SISSEJUHATUS

Väärtuskasvatuse nurgakivi pannakse just lasteaia, sest selles eluetapis on laste isiksus alles välja arenemas ning lasteaia üheks oluliseks rolliks on seda toetada (Sutrop, 2010). Seetõttu on lasteaial kodu kõrval väga suur roll lapse väärtuste kujunemisel.

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi on lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks lapse arengu mitmekülgne ja regulaarne toetamine kodu ja lasteaia koostöös, hõlmates endas muuhulgas nii lapse sotsiaalse ja emotsionaalse arengu toetamist, ümbritseva keskkonna mõistmiseks vajalike oskuste arendamist kui ka eetilise käitumise ning sotsiaalsete oskuste õpetamist. Sotsiaalsete oskuste all peetakse silmas lapse oskust suhelda, tajuda end ja teisi ning võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid, lähtudes seejuures eetilistest tõekspidamistest. Sotsiaalsete oskuste arendamise tulemusel õpib laps teistest inimestest hoolima, abi osutama ja ka küsima, kaaslastega arvestama ja koostööd tegema ning eristama head ja halba käitumist, järgides kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme.

Kristlik väärtuskasvatus oma olemuselt on kristlike väärtuste õpetamise protsess, mis suunab last tundma ja järgima kristlikke väärtusi (Sagberg, 2020). Kristlikku väärtuskasvatust pakkuvad koolid on lastele religioonialase hariduse omandamisel toeks, annavad teadmisi kristliku usu kohta ning pakuvad turvalist keskkonda (Kuris, 2010; Käpp, 2021).

Kuigi ka varasemalt on läbi viidud uurimistöid kristlikku väärtuskasvatust pakkuvate haridusasutuste kohta (Kuris, 2010; Käpp, 2021), olid nende fookuses siiski koolid ja sealsete lapsevanemate seisukohad; uurimistöid, mis keskendusid kristlikule väärtuskasvatusele lasteaedades, leida ei õnnestunud.

Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada kristliku lasteaia vanemate arusaam väärtuskasvatusest lasteaia ja laste eetilise käitumise kujundamisest.

Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud kaks uurimisküsimust:

1) Mida mõistavad väärtuskasvatusena kristliku lasteaia vanemad?

2) Millised on kristliku lasteaia vanemate ootused lasteaiale eetilise käitumise kujundaja ja väärtuskasvatuse rakendajana?

Lähtuvalt töö eesmärgist valiti uurimistöö meetodiks kvalitatiivne uuring ning andmekogumismeetodiks poolstruktureeritud intervjuu, mis võimaldab lapsevanemate arusaamu paremini välja selgitada. Uurimistöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast ning on jagatud kolmeks suuremaks peatükiks. Töö teoreetilises osas antakse ülevaade väärtuskasvatuse lähtealustest, käsitletakse väärtuste kujunemist eelkoolieas ning väärtuskasvatust, sh kristlikku väärtuskasvatust lasteaias. Töö empiirilises osas kirjeldatakse metoodikat, sh andmekogumist ja analüüsi ning kõrvutatakse saadud tulemusi teoreetiliste lähtekohtadega. Töö lõpetab kokkuvõtte koos tööst tulenevate ettepanekutega.

1. VÄÄRTUSKASVATUSE TEOREETILISED ALUSED

1.1. Väärtuste, väärtushinnangute ja väärtushoiakute määramine

Väärtuse mõiste võib olla väga lai ning ühtset universaalset definitsiooni sellele on raske leida. Näiteks Tappani (2006) käsitus selgitab väärtusi kui ideoloogilisi aluseid, mida inimesed kasutavad olukordades, kus nad peavad tegema moraalseid otsuseid, otsides enda seest vastust küsimusele, mida on mingis olukorras õige teha. Väärtused on määratletud kui fundamentaalsed veendumused ja printsiibid, mis annavad standardi, mille järgi konkreetseid tegusid hinnatakse (Halstead ja Taylor, 2000, lk 169). Väärtus võib olla ka justkui mingi kindel seisund või tingimus, mis on inimese jaoks olulise tähtsusega ja soovitud ning mida ei taheta kaotada (Sutrop, 2009). Väärtuslik olek tähendab seda, et tahetakse midagi omada või saada, seega on väärtused suhtelised ja lähtuvad konkreetse inimese parameetritest (Sutrop, Harro-Loit ja Jung, ia.). Kui väärtuse mõiste on universaalne, siis selle sisu ja see, millele seda omistatakse, igaühe jaoks erinev.

Rokeachi (viidatud Pilli ja Maandi 1998 vahendusel) on defineerinud väärtust kui uskumust, mis mõnes kindlas käitumuslikus vormis on isiklikult või sotsiaalselt eelistatud seisus võrreldes selle vastandliku käitumusliku vormiga. Selle järgi on väärtus kui uskumus, mida inimene teistega võrreldes tähtsamaks või olulisemaks peab. Sarnaselt tõlgendab väärtust ka Mitt (2012), kes mõtestab seda kui kindlate põhimõtete ja veendumuste kogumit, mis peegeldub käitumuslikus ning igapäeva harjumustes, aidates indiviidil kujundada oma seisukohti, teha kaalutletud otsuseid ning põhineda oma valikute tegemisel millelgi sügavamal.

Schwartzi (2012) tõlgendus väärtuste mõjule on eelnevaga sarnane. Ta on seisukohal, et väärtused on miski, mis suunab hoiakuid ja käitumist ning seeläbi mõjutavad just väärtused inimese otsuseid ja tegevusi. Schihalejev (2011) toob väärtuste mõtestamisse lisafaktori ning käsitleb seda kui erinevate soovide, näiteks hea tervis, lähedased emotsionaalsed suhted, üldine heaolu, aga ka laiemalt ühiskondlikud väärtused nagu vabadus, solidaarsus, kultuur jms kogumina.

Schwartzi (2012) väärtusteooria toob välja kuus peamist tunnust väärtuste mõistmiseks:

- 1) väärtused on uskumused, mis on lahutamatult seotud afektiga;
- 2) väärtused viitavad soovitatavatele eesmärkidele, mis motiveerivad tegevust;
- 3) väärtused ületavad konkreetseid tegevusi ja olukordi;
- 4) väärtused toimivad standardite või kriteeriumitena;
- 5) väärtused on järjestatud üksteise suhtes tähtsuse järjekorras;
- 6) mitmete väärtuste suhteline tähtsus suunab tegevust.

Schwartzi käsitluse (2003) põhjal on inimesel eelkõige kümme põhiväärtust, mis on jagatud kahte peamisesse kategooriasse: 1) enda vs teiste heaolu ning 2) iseteadlikkus vs sotsiaalsed normid ja turvalisus.

Sutrop (2009) liigitab väärtused nelja kategooriasse:

- 1) moraalsed väärtused - kultuurilisus, õiglus;
- 2) sotsiaal – poliitilised väärtused – õiglus, vabadus;
- 3) esteetilisteks väärtusteks - veetlus, kunst;
- 4) bioloogilised füüsilised väärtused - tervis, keskkond, loodus jms.

Pöld (1993) seevastu kategoriseerib väärtusi seitsme alaliigina:

- 1) vitaalsed väärtused ehk seotus inimese füüsilise tervisega;
- 2) tehnilis-majanduslikud väärtused ehk asjaväärtused;
- 3) tunnetuslikud väärtused ehk seotus teadmiste, loogika ja mõtlemisega;
- 4) esteetiliselt väärtused olles lõppväärtusliku iseloomuga;
- 5) õiguslikud väärtused, määratledes ühiskonnas vahekordi;
- 6) eetilised väärtused, luues eetikanorme;

7) usulised väärtused, mis hõlmavad inimese religioonist tulenevaid uskumusi ja väärtusi.

Seega saab öelda, et väärtused on miski, millesse inimene usub ning mis mõjutavad tema igapäevaelu otsuseid. Lähtuvalt eeltoodust võib näha, et erinevad autorid kategoriseerivad ja liigitavad väärtusi erinevalt, kuid olulisim on mõista väärtuste olemust ning paljusust.

Väärtushinnangute olemus kätkeb endas standardeid või eelistusi, mis on mõjutatud indiviidi arusaamast, mida ta väärtusena käsitleb, usub enda jaoks oluline olevat ja paneb ta vastavalt tegutsema. Väärtushinnangud on inimese antud hinnang erinevatele väärtustele ehk millest tulenevalt kujundab inimene seisukoha mõne teema või otsuse osas, mis suunab ta valikuid tegema. (Schihalejev, 2011) Väärtushinnangud on seotud inimese moraaliväärtusega, hõlmates uskumusi ja standardeid ning näidates justkui olulist ja soovitud või vastupidi – eemaletõukavat ja vale (Lutt, 2008). Väärtushinnanguid käsitletakse psühholoogilise konstruktsiooni osana, mis reguleerib inimese adaptatsiooni sotsiaalsete korrapärasustega (Prentice, 2000).

Oluline mõiste antud teemakontekstis on veel väärtushoiakud, mida Blackburn (2002) mõtestab kui käitumuslikku reageeringut mõnele olukorrale, mille aluseks on väärtustel põhinev uskumus. Seega pole väärtushoiak väärtuse või väärtushinnangu sünonüüm, vaid vastupidiselt nimetatutele peegeldab seadumust mingil kindlal viisil toimida, olenemata sellest, kas see on teadvustatud või teadvustamata käitumisviisi kujundaja. Kuigi terminid väärtus, väärtushinnang ja väärtushoiak kannavad endas erinevaid mõisteid, on nad omavahel põimunud —kõik olulised aspektid, mis inimese elu kujundavad ning tema otsuseid ja käitumist mõjutavad.

1.2. Väärtuste kujunemine eelkoolieas

Järgnevalt annab autor ülevaate sellest, milline on lapse väärtuste kujunemine varases lapsepõlves ehk eelkoolieas.

Laps sõltub suures osas oma pereliikmetest, eriti vanematest, kes valdavalt tema väärtusi kujundavad ning otsuseid mõjutavad (Thompson, 2014). Kodukeskkond on lapseas peamine elukeskkond, kus suurem osa oma igapäevaelust veedetakse, seega on perekond, sh suhted pereliikmetega, lapse väärtuste kujundamisel määrava tähtsusega (Kutsar ja

Raid, 2019). Laps õpib väärtusi keskkonna kaudu, milles ta elab, sealjuures võivad väärtused tugineda standarditele, mis on sarnased nt perekonna, ühiskonna või eakaaslastega (Keskin, 2012).

L. ja R. Eyre (2014, lk 22) ütlevad, et väärtuste õpetamine on kõige olulisem asi, mida on laste õnne nimel võimalik nende heaks teha. Nad on seisukohal, et kõige parem viis laste väärtuste kujundamiseks on olla neile ise oma käitumise ja otsustega eeskujuks. Lisaks eeskujule toovad L. ja R. Eyre (2014) välja, et olulisel kohal on ka lugude jutustamine, rollimängud, muud erinevad mängud ja fantaasia kasutamine. Tegeledes väärtuste arendamisega tuleb eristada väärtusi kui käitumiskombeid või kui tunnetusobjekte. Kui soovitakse kujundada isiksusi, kes elavad väljakujunenud väärtuste järgi, siis on oluline nende käitumismustrite kujundamine. (Sutrop, Harro Loit ja Jung, ia.)

Väärtuskasvatuse teema kontekstis on oluline mõista, kui suur roll on väärtuskasvatusel just varajases lapsepõlves ning eelkoolieas. Koolieelne iga on aeg, mil laps kujundab oma hoiakud ja väärtused, enamasti läbi kogemuse ja eeskuju, seega on keskkonnal ning last ümbritsevatel täiskasvanutel lapse väärtuste kujunemisel oluline osa.

1.3. Väärtuskasvatus lasteaias kui lapse eetilise käitumise kujundaja

Kui eeltoodu andis lühiülevaate, kui suurt tähtsust omab eelkooliiga väärtustekujunemisel, siis järgnev peatükk keskendub põhjalikumalt sellele, kuidas ja millist rolli väärtuskasvatuses mängib just eelkooliealiste haridusasutus, st lasteaed.

Väärtuskasvatust saab määratleda kui hariduspraktikat, mille kaudu laps omandab erinevaid väärtusi (Halstead ja Taylor, 2000). Väärtuskasvatuse eesmärk on justkui soodustada ja edendada lapse teadmisi väärtustest, et ta saaks nende järgi käitumist ja valikuid kujundada (Halstead ja Taylor, 2000). Mida vanemaks laps saab, seda rohkem hakkavad tema isiksust ja väärtusi mõjutama nii formaalsed grupid, nt haridusasutused, sh lasteaed, kool, kui ka mitteformaalsed grupid, näiteks eakaaslased, meedia. Lasteaeda peetakse eluks ettevalmistamise institutsiooniks, seda nii akadeemiliselt kui ka moraalselt. Selleks, et lapsest saaks võimekas ja moraalne kodanik, tuleb talle pakkuda võimalusi moraalsete väärtuste õppimiseks. (Johansson jt, 2011)

Kuigi lasteaias rolli väärtuste kujundamisel tundub olevat alahinnatud ning sagedamini seostatakse väärtuskasvatust hoopis kooliga, pannakse oluline väärtuskasvatuse nurgakivi tegelikult paika just lasteaias, kuna selles eluetapis on lapse isiksus alles välja arenemas ning lasteaias kui institutsiooni üheks ülesandeks on seda toetada (Sutrop, 2010). Lisaks on Toomey (2010) seisukohal, et kui väärtuskasvatusega tegeletakse juba lasteaias, võib see soodustada laste omavahelist koosõppimist, nõudes selle kõrval õpetajatelt laste kuulamist ja nende vaatenurkade arvestamist.

Väärtuskasvatus võib olla nii otsene kui kaudne. Halstead (1996) on otseseks väärtuskasvatuseks pidanud olukorda, kus sellel suunal koostatud õppekava ning lasteaiatöötaja õpetamismetoodikad põhinevad konkreetsetel väärtuskasvatusel. Kaudne väärtuskasvatus seevastu on pigem lähenemisviis, kus lasteaiatöötajad edastavad lastele väärtusi ilma konkreetset õppekava omamata, vaid näiteks igapäevapraktika kaudu (Johansson, 2018). Ehk siis kuigi õppekava ei pruugi sisaldada otseseid väärtuskasvatusel põhinevaid õppeprogramme, toimub väärtuskasvatus haridusasutuses käimise kogemuse ja õpetajaga kontaktis olemise kaudu, läbi mille võib laps üle võtta õpetaja väärtused. Puroila jt(2016) toovad samuti uuringu andmetele toetudes välja, et lasteaias edastatakse väärtusi pigem läbi igapäevaelu ja praktika, mitte konkreetse õppekava põhised.

Väärtuskasvatusega tegelemisel on oluline mõista laste väärtuste hierarhiat ja prioriteete (Milica, 2018). Rääkides klassikalisest väärtusteooriast, algab Milica (2018) sõnul lapse väärtushierarhia heatahtlikkusest, millele järgnevad enesejuhtimine, saavutused, turvalisus ning hierarhia tagumises osas on võimikus. Tema sõnul tajub laps vastastikkust stimuleerimist ja peegeldamist, mis on tema enda tõekspidamistega kooskõlas.

Sutropi, Harro-Loiti ja Jungi (i.a.) kohaselt peaks väärtuskasvatus hõlmama endas nelja ülesannet: (1) õpetama enda ja teiste väärtusi ära tundma ja märkama; (2) suunama reflekteerima väärtuste üle ning mõtisklema, kas tegemist on heade väärtustega ning millised võivad olla tagajärjed; (3) võimaldama voorusi praktiseerida, sest praktiseerides kujuneb välja iseloom; (4) olema väärtuste avaldumise peegliks, mis tähendab, et tagasiside toetab nende moraalset arengut.

Lasteaiatöötajate näol on tegemist ühiskonnas ühe väga olulise rühmaga, kellel on vahetu mõju lastele. Lasteaiatöötajad on sageli lapsele eeskujuks, mõjutades seeläbi kasvatust ja

aidates kujundada mitte üksnes teadmisi, vaid ka väärtusi. Seejuures on õpetajad need, kes oma tõekspidamisi ja väärtusi lapsele edasi annavad (Milica, 2018). Väärtuste edasi andmine ei pruugi alati olla ka teadlik tegevus ning võib olla üks teadvustamata osa õppetöö juures. Samal seisukohal on Johansson (2018), kelle järgi edastavad lasteaiaõpetajad väärtusi nii teadlikult kui ka alateadlikult läbi igapäevaelus osalemise. Näiteks õpib laps väärtusi läbi õpetaja reaktsioonide ning konkreetsetest kontekstidest, mis peegeldavad nii ühiskonna kui ka õpetajate ja eakaaslaste väärtusi (Halstead, 1996). Lisaks on Johansson (2018) välja toonud, et laps õpib inimeseks olemist lasteaias igapäevaelus osaledes igapäevaste väärtuste ja reeglite kaudu, milles õpetajal on suur roll.

Käsitledes seda, kuidas lasteaiaõpetaja seda rolli täidab, näeme Põhjamaade uuringutest, et enamasti panevad lasteaiaõpetajad väärtuskasvatuse puhul rõhku lapse aktiivsele osalemisele ja sotsiaalsetele oskustele, sh on sotsiaalsed oskused seatud prioriteetsemaks kui akadeemilised pädevused (Puroila ja Haho, 2017). Lisaks näitavad teise uuringu andmed lasteaia väärtuskasvatuse kontekstis, et lasteaiaõpetajad peavad oluliseks lapsega lugupidavalt suhelda ning anda talle võimalus olukorda mõjutada, pidades samal ajal siiski oluliseks ka reegleid (Puroila ja Haho, 2017). Sigurdardottir ja Einarsdottir (2016) toovad välja, et lasteaiaõpetajad peavad väärtuste edasi andmisel oluliseks just heaks eeskujuks olemist, kuna arvatakse, et laps õpib kõige rohkem just inimeste tegudest. Sigurdardottir, Williams ja Einarsdottir (2019) on hiljuti leidnud, et lasteaiaõpetajad on väärtuskasvatust pakkudes keskendunud järgmisele: nad suhtlevad lapsega üksteist mõistval viisil, nad soovivad saavutada lapsega konsensusi; oma tegevustega antakse edasi hoolitsust ja lugupidamist ning kiidetakse heaks erinevate seisukohtade paljusust. Valdavalt edastavad lasteaiaõpetajad väärtusi pigem kaudselt kui otseselt ning kasutavad selleks erinevaid lähenemisviise olenevalt nende ametialasest ja isiklikust taustast.

Filosoferides lapsega väärtuste teemal saab talle pakkuda kokkupuudet erinevate väärtushoiakutega, mis aitavad mõista erinevaid teguviise, hoiakuid ning iseennast. Väärtuskasvatus annab võimaluse õpetada lapsele moraalset mõtlemist, mis hõlmab küsimust: "Milline inimene ma olen?". (Johansson jt, 2011) Mustafa ja Buraki (2019) kohaselt näitavad uuringud, et lapsele on võimalik edukalt väärtusi õpetada ka läbi mängu. Kuigi informatsiooni väärtuste kohta kogutakse igas eluetapis, on just koolieelne periood see, mil algab laste väärtuskasvatus —läbi traditsiooniliste mängude areneb lapse isiksus

ning see omakorda mõjutab ka väärtuste omandamist. Uuringud on näidanud, et mängude abil omandavad lapsed mitmeid sotsiaalseid väärtusi: lugupidamine, viisakus, üksteise abistamine, julgus, armastus, kaitse, ausus, andestus, austus keskkonna vastu, kannatlikkus, reeglite järgimine jne. (Mustafa ja Burak, 2019)

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) sisaldab seaduse tasandil päris palju väärtusteemalisi komponente. Näiteks käsitleb peatükk 2. „Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted“ eraldi õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtteid, kusvälja toodud lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteks on muuhulgas humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine (§4 lg 1 p5), eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine (§4 lg1 p10). Lisaks sellele on koolieelse lasteasutuse riiklikkus õppekavas (2008) valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgid ja sisu käsitlevas peatükis toodud välja õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused seitsmes valdkonnas (§ 16 lg 2).

Märkimisväärne on, et õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkidest keskendub kuuest kolm otsesõnu väärtustele. Nendes kolmes eesmärgis on välja toodud, et laps 1) väärtustab kultuuritraditsioone; 2) väärtustab enda ja teiste tervist; 3) väärtustab keskkonda hoidvat mõtteviisi (§ 17 lg 2). Lisaks sellele on seitsmest eelmainitud valdkonnast ühes keskendunud sotsiaalse keskkonna aspektile, mis rõhutab otsesõnu üldinimlikke väärtusi, üldtunnustatud käitumisreegleid ning tervise väärtustamist (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Seega saab öelda, et väärtuste kujundamisele pööratakse rõhku ka riiklikku õppekava tasandil.

Seega on lasteaedadel väärtuskasvatuses oluline roll ning nagu kirjandusest selgub, lähenetakse sellele peamiselt kahtemoodi— teadlikult või mitteteadlikult väärtusi õpetades. Suures plaanis käivad need kaks meetodit siiski käsikäes, sest teadlikult väärtuskasvatust pakkudes on seal ka mitteteadlik komponent alati juures. See miski, mida laps omandab olles keskkonnas, suheldes, nähes täiskasvanud inimese valikuid, reageeringuid, otsuseid jms. See kõik on oluline osa väärtuskasvatusest, seda eriti niivõrd olulises eas nagu eelkooliiga.

1.4. Kristlik väärtuskasvatus eetilise käitumise kujundamises

1.4.1. Lasteaedade kristliku väärtuskasvatuse eetilised dilemmad

Eelnevalt on antud ülevaade väärtuste kujunemisest eelkoolieas ning väärtuskasvatusest lasteaias. Nagu öeldud, on eelkoolieas oleva lapse maailmapilt, sh väärtused alles kujunemisjärgus, mistõttu on selles vanuses laps keskkonnast tulevale mõjutajale eriti vastuvõtlik. Seetõttu omab lasteaed väärtuskasvatuse kontekstis suurt rolli.

Üheks usuliseks väärtuskasvatuseks on kristlik väärtuskasvatus. Kristlik väärtuskasvatus oma olemuselt on kristlike väärtuste õpetamise protsess, mis suunab last tundma ja järgima kristlikke väärtusi (Sagberg, 2020). Teema mõistmiseks oleks esmalt vajalik tulla paar sammu tagasi —kristliku väärtuskasvatuse teemat põhjalikult uurinud Sagberg (2020) toob välja, et paar sajandit tagasi põhines hariduse andmine printsiiibil, kuidas laps mõistaks end ja maailma kõigis eluvaldkondades, seejuures ka suhet Jumalaga ning peeti iseenesest mõistetavaks, et lasteaias ei ole mitte ainult sotsiaal-eetiline eesmärk laste hoiukohana, kui vanemad on ära, vaid hariduslik eesmärk ka moraalse kasvatuse kontekstis, seotud muuhulgas nii väärtuste kui normidega religioosses kultuuris.

Näiteks toob Sagberg (2020) välja, et Norras võeti 1983. aastal vastu lasteaiaseadus, mis sisaldas sätet, et lasteaed peaks aitama vanemaid laste kasvatamisel kooskõlas kristlike põhiväärtustega. See teema on põhjustanud laiemalt tulist arutelu. Lapse õiguste konventsiooni (1989) artikkel 14 sätestab, et osalisriigid austavad lapse õigust usuvabadusele vanusest sõltumata, aga ka vanemate õigusi ja kohustusi suunata last oma õiguste rakendamisel. Lapse õiguste konventsiooni põhiline eesmärk on kaitsta lapse õigusi ning seada kohustused lapse õiguste tagamiseks, milleks antud artikli kontekstis on lapse usuvabadus. (1989)

Inimõiguste üld-deklaratsioon (1948) on artiklis 26 seevastu aga sätestanud, et vanematel on eelisõigus valida, millist haridust oma lastele anda. Samas ütleb lapse õiguste konventsiooni (1989) artikkel 12, et lapsel on õigus vastavalt oma arengutasemele väljendada arvamust kõikides teda puudutavates küsimustes, sinna alla liigitub ka arvamus usu või hariduse osas.

Eidsvågi (2019) sõnul tekitavad lapse õigused, vanemate õigused aga ka eetilised kaalutlused arutelu – ühest küljest on lapsel õigus usuvabadusele ning õigus väljendada oma arvamust, teisest küljest on vanemal õigus valida lapsele kool või suunata teda religioossetes vaadetes. Lapse usuvabadus on õigus väljendada ja praktiseerida oma usulisi veendumusi, samas on vanematel õigus valida, millist usulist või mittereligioosset kasvatust nad oma lapsele pakuvad (Øystese, 2016, lk 279).

Milline roll võiks siis olla lasteaias kristlikus väärtuskasvatuses? Kuigi Euroopa alushariduse traditsioonid põhinevad teadlikkusel, et laps on eraldi subjekt, mitte vanemate omand (Sagberg, 2020), on vanematel siiski laste nimel õigus valikuid teha. Hovdelien (2017) toob välja, et vanematel on justkui õigus valida oma laste nimel religiooni, valides neile lasteaia, mis võib mõjutada lapse religioosseid vaateid vastavalt vanemate eelistustele, seega võib Hovdelieni hinnangul lasteaia tegevust käsitleda vanemlike õiguste laiendusena.

Norra näitel selgitab Eidsvåg (2019), et kui vanemad panevad oma lapse kristlikku väärtuskasvatust pakkuvasse lasteaeda, on nad nõustunud lapsele kristliku väärtuskasvatuse õpetamisega. Ta lisab siiski, et riigilasteaedadele ja eralasteaedadele on pisut erinevad nõuded ning sealsed riigilasteaiad ei tohi mõjutada lapse religioossust, vaid peaksid olema valmis pakkuma hoidu kõigile lastele, olenemata nende usulistest veendumustest.

Nagu öeldud, on lapsel tulenevalt lapse õiguste konventsioonist (1989) õigus usuvabadusele ja õigus väljendada oma arvamust. Lasteaiad peaksid looma lapsele võimaluse oma usulisteks veendumusteks, olgu selleks siis kristlik lähenemine või mõni muu vorm. Religioonialane pedagoogiline tegevus võib kergesti olla vastuolus lapse ja vanemate õigusega usuvabadusele, kuid vanematel ei ole õigust lasteaia pedagoogilist tegevust dikteerida. Siiski peaksid lapsevanemad olema lasteaia kristliku väärtuskasvatuse õpetamise sisuga hästi kursis. (Eidsvåg, 2019) Samas on uuringutest ilmnenud, et lasteaiaõpetajatel võib sageli olla raskusi usulise väärtuskasvatusega seotud koostöö tegemisel, eriti vähemusunditega seotud küsimustes (Krogstad ja HidleWalmann, 2015).

Seega on eelnevate autorite seisukohtadele tuginedes kristliku väärtuskasvatuse pakkumine lasteaias justkui eetiline dilemma, mis hõlmab endas nii lapse õigust usuvabadusele kui ka

lapsevanema õigust valida lapsele lasteaed, mis muuhulgas võib olla näiteks kristlikku väärtuskasvatust pakkuv. Samas saab aga eelnevate autorite seisukohti arvesse võttes nentida, et kui lapsevanem on teinud valiku kristlikku väärtuskasvatust pakkuva kristliku lasteaia kasuks, on lasteaial igati õigus seda väärtuskasvatust lapsele ka pakkuda.

1.4.2. Kristliku väärtuskasvatuse lähenemisviisid lasteaedades

Olles käsitlenud eetilisi dilemmasid seoses kristliku väärtuskasvatuse õpetamisega lasteaedades, keskendub alapeatükk kristliku väärtuskasvatuse võimalikule sisule ja lähenemisviisidele lasteaedades. Kristlik lasteaed ja kristlik väärtuskasvatust kuuluvad kokku ning lasteaia olemuse mõistmiseks on tarvis analüüsida nii haridusasutuse poolt õppe- ja kasvatustöö alusena sõnastatud väärtusi kui ka nende rakendamist väärtuskasvatustes (Käpp, 2021).

Kristliku väärtuskasvatust läbiviimiseks lasteaias on olemas erinevaid ja üksteist rikastavaid lähenemisviise. Näiteks Vana Testamendi puhul on kristlike väärtustest õpetamisel kolm erinevat pedagoogilist lähenemist: Toora põhjal saab eeskuju juhiste andmiseks, prohvetite põhjal saab näha, kuidas parandada vigu ning tarkusepedagoogika „mine ja imesta“ stiilis (Brueggemann, 1982). Lisaks on mitmed autorid jõudnud järeldusele, et Piibli kasutamine kristlikus väärtuskasvatust lasteaedades on oluline. Smith (2001) on seisukohal, et Piibli kasutamine kristlikus väärtuskasvatustes on oluline, sest Piibel pakub nii kristlike narratiive kui metafoore, ta lisab, et abistavaks asjaoluks on lasteaiaõpetaja enda tuginemine Piiblile oma elus. Brummelen (2009) on sarnasel seisukohal, et Piibel on kristlike väärtustest kandvas lasteaias olulisel kohal, kuid toonitab, et seda ei saa kasutada pedagoogilise õpikuna, vaid iga tõlgendus on inimlik.

Lasteaia kristliku väärtuskasvatust juures on olulisel kohal autoriteedi küsimus. Kui autoriteedi roll on paigas, võib üheks kristliku väärtuskasvatust lähenemisviisiks olla Piiblile põhjendatud kindlate väärtustest juurutamine. Piibel võimaldab luua kristlike väärtustest alustala, justkui väärtustest nimekirja, mille baasilt on võimalik teha kindel valik olemasolevatest väärtustest, mida väärtuskasvatust käigus juurutama hakatakse. (Käpp, 2021)

Lisaks Piiblile ning sellest tulenevale väärtustest nimekirjale peetakse üheks

lähenemisviisiks ka väärtuste selitamist, mis lähtub sellest, et väärtusi ei anta ette (Chazan, 1985). Väärtuste selitamise puhul on oluline roll refleksioonil, mille tulemusel peaksid lapsed jõudma selguseni, mis on väärtuslik, ning see aitab lapsel omandada väärtuste kujundamise protsessi, mida elus läbivalt kasutada (Kirschenbaum, 2009). Piibel annab laiavaatelise lähenemise, kus on küll mõningaid väärtuste nimekirju, kuid väärtuste selitamise metoodika peamiseks tugevuseks on enda väärtuste kujundamine, st väärtuste endile arusaadavaks mõtestamine ning seda ilma välise surveta (Kirschenbaum, 2000).

EELK Tartu Jaani kiriku õpetaja Triin Käpp (2019) on toonud välja mõned olulisemad kristlikud väärtused, mida lasteaedade kristliku väärtuskasvatuse kontekstis on oluline teada: ligimesearmastus, andestus, mõõdukus, tänulikkus, isiklik suhe isikulise Jumalaga, lootus, lepinguline suhe Jumalaga ja elamine kristlasena, kuid loetelu ei ole ammendav. Käpp (2021) on oma kristlikule väärtuskasvatusele keskenduvast doktoritöös esitanud seisukoha, et üheks kristliku väärtuskasvatuse lähenemisviisiks lisaks eelnevale on ka kristlik inimesekäsitus, kuivõrd väärtuskasvatus laiemalt on seotud sellega, kuidas inimest mõistetakse. See lähenemine keskendub kolmele sambale— loomine, pattulangemine ja lunastus —,mis on omavahel tihedalt seotud, võimaldades inimesest laiemat pilti näha (Käpp, 2021).

Kristliku väärtuskasvatuse alustaladeks võib pidada järgmisi väärtusi (Compassion, i.a.): (1) suuremeelsus ja omakasupüüdmatust; (2) julgus, mida peetakse hirmu vastandiks; (3) armastus, mis on Jumala põhiomadus ning kirjeldab ka tema lapsi; (4) austus ehk olla teadlik sellest, et Jumal on loonud kõik inimesed oma näo järgi, millele vastutasuks tuleb avaldada austust kõigi vastu; (5) lootus, mis on justkui enesekindel ootus ja kindlus Jumalas; (6) rahu, mille paljusid aspekte ka Piiblis mainitakse ning mis viitab puhkusele ja vaikusele.

Lisaks eelnevale saab üheks lähenemisviisiks kristliku väärtuskasvatuse kontekstis pidada ka kognitiivse lähenemise meetodit, mis õpetab oma väärtusvalikuid täiskasvanu abil põhjendama. Kognitiivse lähenemisviisi puhul on aga vajalik silmas pidada, et arutledes erinevate situatsioonide üle, peab arutelu tase vastama lapse arengutasemele. Selle meetodi abil saab käsitleda piibliteksti aruteluobjektina, kohandades temaatika raskuskeset erinevas vanuses laste jaoks (Käpp, 2021).

Pöder, Sutrop ja Valk (2009) pakuvad kristliku väärtuskasvatuse ühe lähenemisviisina välja ka iseloomukasvatust, mis keskendub sellele, et lasteaed loob tingimused lapse iseloomujoonte kujunemiseks, pidades seejuures silmas kindlaid väärtusi, näiteks kristlikke väärtusi. Iseloomukasvatuse puhul on lasteaias oluliseks printsiibiks lapse ja teiste inimeste kohtlemine täiskasvanu poolt, positiivse iseloomu soodustamine ja selle toetamine, aga ka moraalsete teemade üle reflekteerimine (Berkowitz, 2002).

Selle lähenemisviisi kavandamisel on oluline tähtsus eeskujudel, mille puhul lasteaias on võtmeroll lasteaiadepetajal ja laiemalt personalil. Nimetatud lähenemisviisi aluseks ei ole hinnata väärtust üksnes sõnades, vaid seda ka igapäevaselt erinevate tegemiste, hoiakute ja käitumisega väljendada, jõudes selleni, et lapse enda sisemiseks tungiks saab väärtustada eeskujudega sarnaseid aluseid. (Käpp, 2021) Schweitzer, Edelbrock ja Biesinger (2011) on leidnud uurimuses kristlikku väärtuskasvatust kasutavate lasteaedade kohta Saksamaal, et lasteaiadepetajate enda religioossus mõjutab kristlikku väärtuskasvatust positiivselt, kuna nii saavad nad rõhuda isiklikule eeskujule ning just sellest lähtudes soovivad autorid kristlikku väärtuskasvatust pakkuvate lasteaedadepetajate koolitamisel keskenduda rohkem nende enda eluloole ja usulise kasvatuse kogemustele. Sagberg (2020) täiendab seda mõttekäiku, et kui lapsed ja lasteaiadepetajad saavad võimaluse rääkida avatult kristlike uskumuste ja kogemuste osas, toetab see kristlikku väärtuskasvatust lasteaias. Seejuures toob ta aga välja, et lasteaiadepetajad vajavad tema hinnangul enamasti siiski eksistentsiaalsete küsimuste, religiooni ja väärtuste alase kirjaoskuse arendamist.

Käpp (2021) on seisukohal, et kristliku väärtuskasvatuse mõistmiseks on oluline pidada silmas erinevaid kirjeldatud lähenemisviise ning diskuteerida võib selle üle, milline osa nendest kuulub kiriku ning milline haridusasutuse valdkonda, sh nt lasteaedadesse. Samas nendib ta, et kuigi esmapilgul võib tunduda, et tegemist pigem kiriku kui haridusasutuse kompetentsi kuuluvate teemadega, siis haridusasutuse roll kristliku väärtuskasvatuse puhul võiks põhineda samadel alustel inimeste võrdväärse kohtlemise ning nimetatud teemade tutvustamisel lastele.

Selles peatükis on käsitletud mitmeid kristliku väärtuskasvatuse lähenemisviise. Lasteaiaaegse lapse väärtushoiakud alles kujunevad ning seetõttu oleks oluline pakkuda võimalust teadlikuks väärtushoiakute kujundamiseks, sh kristlike põhiväärtuste omandamiseks, arvestades usuvabaduse põhimõtet. Võimalus seda pakkuda on kasutades

nii erinevaid lähenemisviise kui ka meetodikat, vastavalt sellele, kas väärtuskasvatust teostatakse konkreetselt paika pandud kristlikel väärtustel põhineval lasteaia õppekava järgi või läbi keskkonna ja eeskujude.

1.4.3. Lapsevanemate kristlik suunitlus ja ootused kristlikule väärtuskasvatusele

Lapsevanem on see, kes otsustab lapse haridusasutuse valiku üle ning tahes tahtmata mõjutavad seda valikut tema enda väärtushinnangud, uskumused ja suunitlused. Alapeatükis käsitletakse, kuidas lapsevanema enda kristlik suunitlus ja võimalikud ootused mõjutavad otsust kristlikku väärtuskasvatust pakkuva lasteaia osas.

Järjest enam on lapsevanemad hakanud teadvustama ja mõistma, kuidas keskkond ja selles olev väärtusruum mõjutavad lapse arengut, seda eriti just eelkoolieas. Kuna on aru saadud, et väärtusvaba keskkonda ei ole olemas, soovitakse lapsele leida lasteaed, mis vanemate hinnangul kõige paremal viisil lapse iseloomu ja hoiakuid kujundaks (Sutrop, Valk ja Velbaum, 2010). Iga vanem tahab last kasvatada oma uskumustele ja maailmavaatele toetudes ning soovib, et kodused kasvatuspõhimõtted oleksid kooskõlas lasteaia kasvatuspõhimõtetega. Seega võivad vanemate uskumused ja väärtused olla üheks mõjutajaks, kui nad teevad valiku usulise väärtuskasvatuse kasuks (Sutrop, Valk ja Velbaum, 2010).

2013. aastal läbi viidud uuringust selgus, et kristliku väärtuskasvatusega haridusasutuse valib pigem perekond, kes on ka ise mõne kristliku koguduse liige ja keda võib pidada kristlaseks või kelle peres vähemalt üks vanem on kristliku koguduse liige. Ent mitte ainult — kristlikku väärtuskasvatust eelistavate vanemate seas leidis ka neid, kes ühegi kogudusega seotud ei olnud. (Kuris, 2013) Seega saab öelda, et kuigi vanemate kristlik suunitlus võib olla aluseks kristlikku väärtuskasvatust pakkuva lasteaia valimisel, ei ole see mitte ainus mõjutaja.

Seda, näitab ka asjaolu, et lapsevanemate hinnangul ei ole kristlikku väärtuskasvatust pakkuv haridusasutuses niivõrd oluline see, kas õpetajad on kristlased või mitte, kuivõrd eeldus, et pakutav keskkond on lapsi toetav (Käpp, 2021). Lapsevanemate jaoks on kristlikku väärtuskasvatust pakkuva haridusasutuse kasuks otsuse tegemisel olulisel kohal turvaline keskkond, asutuse väärtusorientatsioon, personaalne indiviidist lähtuv

lähenemine, salliv ja kiusamisest vaba õhkkond ning muud last toetava keskkonna omadused. Lisaks peavad vanemad muidugi oluliseks asjaolu, et haridusasutus kindlustab haridusmiinimumi ja tagab seeläbi võimaluse edasiõppeks järgmisel tasemel. Vanemad usuvad ka, et kristlikus haridusasutuses on parem sisekliima ning kristlik suunitlus suudab last positiivselt toetada. (Kuris, 2013)

Käpp (2021) on oma kristlikule väärtuskasvatusele pühendatud doktoritöös leidnud, et vanemad tunnetavad haridusasutusest saadava väärtuskasvatuse mitmekesisust ning peavad vajalikuks nii kirikule ja usuõpetusele toetuvat hariduslikku osa kui ka kristlikule elule praktilist mõõdet andvat riituslikku osa. Ta toob välja, et vanemad peavad oluliseks kristliku väärtuskasvatuse rakendumist ka praktikas ning seeläbi üksteisele eeskujuks olemise kaudu õppimist. Lisaks on vanemate jaoks kristliku väärtuskasvatuse puhul tähtis näiteks usuõpetuse tund koolis, koostöö kirikuga ning kristlike pühade tähistamine (Käpp, 2021).

Kuris (2013) leidis oma uuringus, et kristlikud väärtused selle evangeelses mõttes olid olulised umbes kolmandikule lapsevanematest. Samas ilmnes, et kristlikku väärtuskasvatust pakkuva haridusasutuse kasuks otsustavad ka need vanemad, kes soovivad lapse seotust kristliku traditsiooniga süvendada rohkem, kui kodu seda jõuab pakkuda. Seda rolli täidab vanemate jaoks nii usuõpetus kui ka üldine kristlikest väärtustest lõimitud väärtuskeskkond. (Kuris, 2013) Väärtustest lõimitud keskkonna olulisust rõhutas ka Käpp (2021), kelle sõnul on vanemate jaoks tähtis, et väärtuskasvatust pakkuv keskkond arvestaks lapse individuaalsusega, oleks soe ja toetav, pakuks lapsele tunnet, et ta on hoitud ja armastatud ning ümbritseks end positiivsete eeskujudega, mille kaudu väärtusi omandada.

Seega saab öelda, et lapsevanemate kristlik suunitlus on kristlikku väärtuskasvatust pakkuva haridusasutuse valikul küll üks võimalik komponent, kuid mitte määrav. Kuigi olulisemaks on kristlikust väärtuskasvatusest tulenevad võimalikud toetavad tegurid, näiteks turvaline, toetav ja kiusamisvaba keskkond, on omal kohal ka vanemate ootus lapsele kristlikku väärtuskasvatust õpetada.

2. METOODIKA

Järgnevalt antakse ülevaade andmete kogumise meetodist, uurimistöö valimist, uurimisprotsessi kirjeldusest ning andmeanalüüsi meetodist. Metoodika peatükis kirjeldatakse uuritavate valiku ja valimi koostamise põhimõtet, andmekogumise meetodit, andmete kogumise protseduuri ja analüüsi meetodeid.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kristliku lasteaia vanemate arusaam väärtuskasvatusest lasteaias ja laste eetilise käitumise kujundamisest. Selleks valiti kvalitatiivne uurimisviis, sest selle uurimisviisi eesmärk on kirjeldada ja seletada sotsiaalsel tegelikkust inimeste individuaalsete tõlgenduste ja vaadete kaudu (Õunapuu, 2014, lk 56) ning see keskendub pigem väikese arvu osalejate maailmavaadetele ning võimaldab uurida nende isiklikku ja sotsiaalset kogemust (Laherand, 2008, lk 20). Selle tööga ei esitata laiapõhjalisi üldistusi, vaid püütakse mõista kristliku lasteaia lapsevanemate mõtteid ja ootusi väärtuskasvatusest ning laste eetilise käitumise kujundamisest lasteaias, seega on kirjeldatud uurimisviisi käesoleva töö eesmärgi täitmiseks sobilik.

2.1. Andmekogumise meetod

Autor kasutas andmekogumise meetodina poolstruktureeritud intervjuusid. Intervjuu on sobiv meetod selle uurimistöö eesmärgi täitmiseks, sest võimaldab uuritavaga vahetult suhelda ning seejuures teha ka tähelepanekuid intervjuueeritava hääletooni, miimika ja muu sellise kohta (Hirsjärvi jt, 2005). Üheks intervjuu vormiks on poolstruktureeritud intervjuu, mis algab kindla kavaga, kuid kulgeb avatult ning vastavalt olukorrale on võimalik teha kavast muudatusi, liikuda plokkide ja küsimuste vahel ning kohandada intervjuu kulgu vastavalt sellele, kuidas uuritav küsimustele vastab (Laherand, 2008). Poolstruktureeritud intervjuu võimaldab küsida uuritavalt lisaküsimusi või selgitada küsitavad küsimused lahti (Õunapuu 2014, lk 171-172), samuti aitab see hoida fookust konkreetsel teemal, et selgitada välja püstitatud uurimisküsimuste vastused. Seetõttu sobib poolstruktureeritud intervjuu hästi uurimistöö eesmärgi täitmiseks.

Intervjuu kava (vt lisa 1, lisa 2) koosneb neljast osast – esimene hõlmab sissejuhatust ja

sissejuhatavaid sotsiaaldemograafilisi küsimusi, teine keskendub esimese uurimisküsimuse välja selgitamisele ning uurib lapsevanemate endi kasvatuspõhimõtteid ja tõlgendusi väärtuskasvatusest, kolmas osa keskendub teise uurimisküsimuse uurimisele ning selles käsitletakse küsimusi, mis hõlmavad lapsevanemate ootusi lapse eetilise käitumise kujundamisele ja väärtuskasvatusele lasteaias, intervjuukava neljas osa keskendub intervjuu lõpetamisele ning võimaldab intervjuueeritaval lisada omalt poolt juurde midagi olulist, mis intervjuus puudutamata jäi. Igas ploki oli 2-5 küsimust.

2.2. Andmekogumise protseduur

Uurimus viidi läbi kvalitatiivse uuringuna 2024. aasta märtsis. Intervjuueeritavate leidmiseks võttis autor esmalt e-kirja teel ühendust lasteaia õppesuunajuhiga ning tutvustas uurimistöö teemat, eesmärki ja uurimisküsimusi. Autor küsis õppesuunajuhi käest nõusolekut lapsevanemaid uurimisse kaasata ja intervjuud läbi viia. Õppesuunajuht oli uurimistöö läbi viimisega lasteaias ja lapsevanemate intervjuueerimisega nõus. Seejärel asus autor ühendust võtma intervjuueeritavatega ning selgitas ka neile planeeritava uurimistöö teemat ja eesmärki ning esitas palve nad intervjuudesse kaasata. Autor võttis lapsevanematega kontakti e-kirja teel ning leppis kokku kohtumised intervjuude läbiviimiseks.

Kui esmane kontaktivõtt oli tehtud ning lapsevanemad olid andnud nõusoleku intervjuus osaleda, lepiti kokku intervjuu toimumise aeg ja koht. Intervjuud viidi läbi lapsevanematele sobivates kohtades: üks lapsevanem soovis kohtuda oma töökabinetis, teiste vanematega kohtuti vabas õhkkonnas kohvikus.

Intervjuu algas autoripoolse sissejuhatusega, tutvustati taaskord uurimistöö eesmärki ning tänati intervjuueeritavat osalemast. Autor selgitas, et intervjuu on konfidentsiaalne ning palus luba intervjuude salvestamiseks. Autor selgitas, et uuringus osalemine on vabatahtlik ning osalejale on igal hetkel õigus uuringus osalemisest loobuda ning nõuda oma andmete kustutamist andmestikust.

Autor salvestas osalejate nõusolekul intervjuud ning selgitas ka vanematele, et salvestatud intervjuusid ei jagata kolmandatele osapooltele ning need hävitatakse peale transkriptsiooni. Nii ka autor tegi — peale intervjuusid transkribeeriti intervjuud koheselt

samal päeval, kasutades programmi TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud veebipõhist transkribeerimisprogrammi; seejärel salvestised kustutati, et tagada uurimuses osalenute konfidentsiaalsus.

2.3. Valim

Uurimistöö valimi moodustamisel kasutati eesmärgipärast valimit. Valimi moodustab üksikisikutest koosnev kogum, kellel on sarnased kogemused ja hoiakud seoses mingite kindlate nähtustega (Õunapuu, 2014) ning kelle arvamusi ja tõlgendusi soovitakse vastavalt töö teemale lähemalt uurida. Sellist tüüpi valim sobib käesoleva töö eesmärgi välja selgitamiseks hästi, sest soovitakse uurida just kristliku lasteaias lapsevanemate mõtteid ja ootusi väärtuskasvatusest ja laste eetilise käitumise kujundamisest lasteaias. Uurimistöö sihtgrupiks on lapsevanemad, kelle lapsed käivad kristliku väärtuskasvatusega lasteaias erinevates rühmades. Muid kitsendusi intervjueeritavate otsimiseks ei seatud.

Laherand (2008) toonitab, et uuringute läbiviimisel on olulisel kohal konfidentsiaalsuse nõue, mis tähendab, et uurimuses osalejad ega kellegi öeldud mõtted ei oleks hiljem ära tuntavad. Seda suunitlust järgides märgitakse töö analüüsi osas uuringus osalenud isikud pseudonüümiga V1, V2 jne, mis viitab vastajale ning järjekorranumbri. Uurimises osales kokku seitse lapsevanemat, kellest kõik olid naised. Uurimuses osalejate vanus jäi vahemikku 33-39 aastat. Kõigi intervjueeritavate lapsed käivad kristlikus lasteaias. Enamik intervjueeritavaid on mõne koguduse liikmed— esindatud on Tartu Peetri kogudus, Tartu kolgata baptisti kogudus ning Tartu Jaani kogudus. Üks intervjueeritav ei olnud ühegi koguduse liige.

Põhjused, miks otsustati laps panna kristlikku lasteaias, olid erinevad. Mõned intervjueeritavad ütlesid, et neile soovitati ning nad usaldasid ja soovisid proovida. Üks intervjueeritav oli ise varem õpetajana töötanud samas haridusasutuses ning puutus seetõttu põgusalt lasteaiaga kokku. Vanemate jaoks oli valiku tegemisel olulisel kohal lasteaias väärtused, tõekspidamised ja põhimõtted, samuti leidis neid, kelle jaoks oli oluline just see, et rakendatakse kristlikku väärtuskasvatust.

2.4. Andmeanalüüsi meetod

Andmete analüüsimiseks on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs ei piirdu pelgalt arvamuste või sõnade loendamise, vaid uurib teksti sisu sügavuti, kus sarnaste tähendustega mõtted koondatakse (Laherand, 2008). Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus on võimalik leida vestlustest üles ja mõista arvamusi, kogemusi ja nende sisulisi tähendusi, arusaamu ja intervjueritavate tõlgendusi (Kalmus, Masso ja Linno, 2015).

Intervjuus osalejate konfidentsiaalsuse kaitseks tuleb uurimistulemused esitada nii, et invidiidid ega sündmuste toimumiskohad ei oleks äratuntavad (Laherand, 2008, lk 51). Selliselt on autor ka käitunud ning uurimistulemustes ei ole kajastatud andmeid või infokilde, mis annaksid võimaluse intervjueritava tuvastamiseks.

Andmete analüüsimist alustatakse transkribeerimisest: esmalt teostatakse intervjuu tegemise järgselt intervjuude transkriptsioon TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud veebipõhise transkribeerimisprogrammi abil; peale transkribeerimist töötatakse tekstid läbi, neid korrigeerides ja analüüsiks kohendades; seejärel teostatakse analüüs. Analüüsi käigus märgistas autor iga uurimisküsimuse ja intervjuuküsimuse lõikes tekstis olulised teemad ja arvamused. Märgistati nii korduvad mõtted kui ka erinevad seisukohad. Iga küsimuse juures märgistas autor intervjueritava vastuses ära just need kohad, mis olid vastajapoolsed seisukohad ja sisendid esitatud küsimustele. Pärast koondas autor iga küsimuse kaupa ilmnenuid vastused.

Uurimistulemusi esitades andis autor ülevaate intervjuude vastustest ja ilmnenuid arvamustest, kogemustest ning tõlgendustest. Uurimistulemuste ilmestamiseks kasutati intervjueritavate tsitaate intervjuudest. Intervjueritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks märgistati intervjueritavad tähisega V1, V2 kuni V7, mis tähistas vastajat ja järjekorranumbrit.

3. TULEMUSED JA ARUTELU

Selles peatükis esitatakse ülevaade peamistest uuringu tulemustest. Uurimistulemused põhinevad lapsevanemate seas läbi viidud intervjuudel. Uurimistulemuste ilmetamiseks kasutatakse intervjueeritavate tsitaate.

3.1. Mida mõistavad väärtuskasvatusena kristliku lasteaia vanemad

3.1.1. Lapsevanemate endi kasvatuspõhimõtted

Käesoleva lõputöö üheks uurimisküsimuseks on, mida mõistavad väärtuskasvatusena kristliku lasteaia vanemad. Sellele uurimisküsimusele vastamiseks selgitas autor lapsevanematega vesteldes esmalt välja, millised on lapsevanemate enda kasvatuspõhimõtted – milliste põhimõtete järgimist peavad nad ise kõige olulisemaks ning kuidas see nende igapäevaelus väljendub.

Intervjuudest selgus, et üheks oluliseks kasvatuspõhimõtteks on uurimuses osalenud lapsevanemate jaoks austada last kui indiviidi, kellel on võimalus julgelt ja hinnanguvabalt väljendada oma mõtteid ja seisukohti. Seda kasvatuspõhimõtet mainisid ühel või teisel moel mitmed lapsevanemad. Näiteks toodi välja, et oluline on last austada, ta on eraldi inimene oma soovide ja tahtmistega, oluline on lubada lapsel enda maailmavaadet väljendada ning teda seejuures kuulata. /Arvan, et kuidagi sellist lapsekesksust ja sealt vist eelkõige tuleb see austus, see usk sellesse, et laps on indiviid ja oma soovide ja tahtmistega. Ja seda tuleb austada ja seda tuleb toetada./(V1) /Suurim eesmärk on võibolla see, et me lubaks lapsel ennast väljendada ja et me kuuleks ja kuulaks tema soove ja tema maailmavaadet./(V2)

Lisaks toodi välja lapse ja lapsevanema vahelist vastastikkust austust, et nii, nagu ootame lapselt austust vanema vastu, on oluline ka ise seda austust lapse osas väljendada. /...et lapsed nagu austaksid, aga meie austame neid ka. Kuidas need põhimõtted kajastuvad./(V6)

Küsidis uurimuses osalenute käest, kuidas see kasvatuspõhimõte nende igapäevaelus

väljendub, toodi välja, et kuna nad usuvad, et laps on iseseisev indiviid omade soovide ja tahtmistega, siis püüavad nad selle põhimõtte järgi ka lapsega suheldes käituda. Näiteks tuuakse, et vanemad võtavad selle jaoks teadlikult aega, et lapsega tema arvamuste üle arutleda ning lapse maailmavaadet ei pisendada ega tehta maha, vaid vastupidi — seda peetakse oluliseks. */Väljendub vist ka selles usus, et laps ongi niisugune iseseisev tegelane, kellel ongi omad soovid ja tahtmised /.../ ma proovin seda austada ja siis see eeldab ka siis nagu aja võtmist./ (V1) /Ei pisendanud nagu nende maailmavaadet või soove või kuidagi, et kui mingi arvamus, siis nagu ei tantsi seda maha./ (V2) /Ja isegi, kui mõnikord meie võib-olla täiskasvanud inimestena valiks midagi muud, siis neil on õigus valida nii, nagu nad tahavad./ (V7)*

Teiseks oluliseks kasvatuspõhimõtteks, mida lapsevanemad intervjuudes välja tõid, oli lapsele ise oma tegudega eeskujuks olemine. Lapsevanemad väljendasid uskumust, et lapsed õpivad kõige paremini läbi eeskuju ning pidasid eeskujuks olemist oluliseks kasvatuspõhimõtteks. Vanemad usuvad, et eeskuju on kõige olulisem, nii lapsevanemate endi kui õpetajate näol. */Nagu eeskuju ikkagi on kõige olulisem, ma arvan, vanemate eeskuju ja õpetajate eeskuju./ (V3)*

Vanemad tõid välja, et eeskuju kasvatuspõhimõttena kasutamine väljendubki nende igapäevaelus suuresti enda teadliku käitumise kujundamise näol – püütakse olla erinevate tegevuste, käitumise ja lahenduste otsimistega lapsele eeskujuks. Kui midagi tehakse, jälgitakse, et sellega ollakse eeskujuks ka lapsele ning läbi oma käitumise õpetatakse käitumismustreid, teistesse suhtumist, korda, arvestamist jms. */Igapäevaelus oma isikliku eeskuju näol, et õpetan, kuidas oleks õige käitumine. Õpetan teistest lugupidamist, õpetan korda, õpetan teistega arvestamist, õpetan iseendaga hakkamasaamist./ (V4) /Ausus, eeskuju, et kui ma midagi teen, siis ma mõtlen, et, et kas ma olen oma lapsele sellest eeskujuks./ (V7)*

Kolmanda kasvatuspõhimõttena toodi intervjueeritavate poolt välja piiride seadmine. See hõlmas kodus seatud kindlate piiride kehtestamist ja kokkuleppeid, millest tuleb kinni pidada. Seejuures toodi ka välja, et nende kehtestatud piiride sees võib lasta lapsel vabalt toimetada. Näiteks ütles üks intervjueeritav, et tema jaoks on oluline põhimõte, et laps võiks kasvada vabalt tegutsedes, kuid siiski mingite piiride ja raamide sees. */Põhimõte, et*

lapsed võiksid kasvada nagu vabalt tegutsedes, aga nagu siis konkreetsete piirides sees siis, et ma tahaks osata jah, panna hästi konkreetseid, minimaalselt, aga olulisi piire, millest me siis suudame kinni pidada ja mida ma õpetan ka lastele, aga et seal sees nad suudaksid siis nagu vabalt toimetada./ (V1)

Intervjuus osalenute igapäevaelus väljendub see läbi lapsevanemate käitumise — soovitakse seada konkreetset piirid ja kokkulepped, millest lapsed saaksid kinni pidada. Samas tuuakse välja, et nende piiride ja kokkulepete ületamise puhul peetakse tähtsaks lahendada asja heaga ning karistamise asemel pigem lapsega rääkimist.

Näiteks toob üks intervjuueeritav, et ta usub väga headusesse ning pingutab selle nimel, et headus ning piiride seadmine ei läheks omavahel vastuollu ning kui neid kehtestatud piire või kokkuleppeid ületatakse, ei soovi vanemad läheneda jõupositsioonilt, vaid mõtlevad sellele, kuidas saaks lahendada olukorda heaga. */Ma väga usun headusesse ja see vahepeal läheb väga tugevalt minu jaoks vastuollu nende piiride seadmisega. /.../, et alati peab saama heaga ja samas need piirid on seal olulised, aga et kui minu enda nagu ressurs ei võimalda alati nendest piiridest kinni hoida siis ma nagu ei läheneks jõupositsioonilt, vaid ma ikkagi siis oleksin hea./ (V1) /Me peame kokkulepetest kinni ja kui veel kokkulepetest kinni pea, noh, siis me räägime noh, veel ei pea lapsel poolt siis ongi sellele midagi, järgneb, on ju selle tagajärjed, et ta saaks sellest aru, et oma sõnade oma tegude eest peab vastutama./ (V7)*

Järgmine oluline kasvatuspõhimõte, mis uurimusest selgus ja intervjuudest peegeldub, on lapsega rääkimine. Intervjuueeritavad toovad välja, et nad peavad tähtsaks seda, et nad saaksid lapsega mistahes olulised ja vajalikud teemad läbi arutada, olgu selleks siis millegi vastu eksimine või üksteise vajaduste kuulamine, põhiline fookus on seejuures läbivalt rääkimisel. */No võib-olla see ongi, et me kuidagi räägime üksteisega asjad läbi. Püüame mõista üksteise seisukohti./ (V6) /Sellised kohad, kui meile tundub, et see ei olnud päris õige, siis me lihtsalt istume laua taha maha, /.../ ja siis me arutame seda olukorda, et mis nüüd juhtus, kogu aeg räägime sellest, et vigade tegemine on normaalne ja see kuulub õppimise juurde /.../ püüame tuua mingisuguseid elulisi näiteid./ (V7) /No esiteks proovime, et kui üks räägib, siis me märkame kõigi soove, kes soovivad nagu vahele rääkida siis ma ise nagu püüan mäletada, et esialgu räägin esimese lapsega näiteks ära ja*

siis räägid sellega, kes vahele segas./ (V2)

Üks lapsevanem tõi välja, et nende kodus on olulisel kohal ka usuline kasvatus ning nad keskenduvad sellele, et ka lastele kanduks üle usk jumalasse ja arusaamine, et maailmas ei olda üksinda. Lisaks toob teine lapsevanem veel siinjuures välja, et peab oluliseks autoriteetset, mitte autoritaarset kasvatust ja läbivalt oluliseks peetakse just oskust andeks paluda ja andestada. */Kindlasti kuulub minu jaoks väärtuskasvatuse juurde ka usuline kasvatus või üldse arusaamine, et me ei ole inimestena siin lihtsalt nagu üksinda üritamas toime tulla, vaid ikkagi usk jumalasse ja jumala abisse, et noh, seda ma loodan, et see meie kodust jõuab ka laste ellu ka /.../ hoolimine teiste suhtes andeks palumine või oled eksinud ja andeks andmine teistele./ (V5) /No ongi see väärtuspõhine kasvatus. Et mis on õige, mis on vale ja kindlasti autoriteetne kasvatus, mitte autoritaarne. Et lapsed nagu austaksid, aga meie austame neid ka./ (V6)*

Kokkuvõtvalt saab öelda, et intervjuudes osalenud lapsevanemad tõi nende jaoks oluliste kasvatuspõhimõttena välja järgmised põhimõtted: lapse kui indiviidi, kellel on oma arvamus, austamine; eeskujuks olemine ja õppimine läbi eeskuju; piiride seadmine ja kokkulepete tegemine; rääkimine. Lisaks nendele läbivatele kasvatuspõhimõtetele peeti oluliseks veel õpetada lapsele empaatiavõimet, vastutustunnet, hoolivust, andestamist ja andeks andmist.

3.1.2. Lapsevanemate tõlgendus väärtuskasvatusest

Järgnevalt uuris autor intervjueeritavate käest, milline on nende tõlgendus väärtuskasvatusest, mida tähendab vanemate jaoks mõiste „väärtuskasvatus“. Uurimusest selgus, et kuigi intervjueeritavate lapsed käisid kristliku väärtuskasvatusega lasteaiarühmas, siis lapsevanemad tõlgendasid väärtuskasvatuse mõistet mõnevõrra erinevalt.

Üks intervjueeritav ütles otse, et ta ei ole seda väärtuskasvatuse olemust enda jaoks põhjalikult lahti mõtestanud. Siiski, kui ta valjusti selle üle arutlema hakkas, tõi ta välja, et väärtuskasvatus võiks hõlmata endas midagi, mis käib kaasas pereväärtustega, kultuuriruumiga ning see on kristlike väärtuste tuum. */Ma arvan, et see käib kaasas nagu pereväärtustega ja kultuuriruumiga, et meie kultuuriruumis ikkagi on olulised sellised*

nagu kristlikud väärtused /.../ väärtuskasvatus ongi paljuski nagu kristlike väärtuste tuum /.../ ja ligimesearmastuse kui inimeste suhtes./ (V1)

Sarnaselt mõtestas väärtuskasvatust veel kolm intervjueeritavat, kes seostasid seda nii üldise headuse, heaolu kui ka perekesksete väärtustega. */Mingit pidi on see seotud nagu sellise üldise headusega, et väärtus olla hea. Märgata head kuidagigi. Pere on suur väärtus meie jaoks, et märkaksid perekeskset sellist headust ja teineteise vastu /.../ väärtus on heaolu, et endal oleks hea ja lähedastel eelkõige ja siis sealt edasi nagu./ (V2)*

/Väärtus, et ongi need, mis peavad olema püsivad ja mitte ainult sõnades, vaid tegudes nii heas kui halvas, ütleks ma niimoodi./ (V7)

Sarnaselt esimesele, mõtestas üks intervjueeritav väärtuskasvatust veel usulise kasvatusena või laiemana arusaamisega, et inimesed ei ole maailmas ükski ning tähtsal kohal on usk jumalasse ja jumala abisse ning et väärtuskasvatuse läbivaks teemaks peaks olema kristlik sõnum. */Kindlasti kuulub väärtus minu jaoks väärtuskasvatuse juurde kas usuline kasvatus või üldse arusaamine, et me ei ole inimestena siin lihtsalt nagu üksinda üritamas toimeta, vaid ikkagi usk jumalasse ja jumala abisse. /.../ Muidugi ikkagi otseses mõttes ikkagi kristlik sõnum. /.../ oma väärtuste järgi elamine ehk siis sa mõtled üldse selle peale, mis väärtused mu elus on, mida ma oluliseks pean ja püüa neid rakendada./ (V5)*

Lisaks mõtestati väärtuskasvatust kui teise inimese austamist ja üksteisega arvestamist ühiskonnas. Intervjueeritav selgitas oma mõtet järgmiselt: */Me õpime nagu üksteisi inimestena austama ja arvestama üksteisega, et kui me oleme ühises ruumis, siis me ei saa võib-olla endale lubada näiteks kõike seda, mida sa tahaksid /.../ peame ühiskonnas nagu ka arvestama üksteise erisustega/ (V6)*

Vaid üks intervjueeritav ütles otsesõnu, et tema jaoks on väärtuskasvatus kindlate kasvatusesõnade õpetamine. */See ongi väärtuskasvatus, kui ma kõike seda nii-öelda ellu edasi annan./ (V4)*

Seega saab öelda, et uurimuses osalejad mõtestasid väärtuskasvatust mõnevõrra erinevalt, kuid nende definitsioonides käis läbi ka ühtseid jooni. Väärtuskasvatust mõtestati kui midagi, mis käib kaasas pereväärtustega, kultuuriruumiga ning seda seostati headuse ning üksteise austamise ja arvestamisega. Kaks intervjueeritavat olid seda meelt, et

väärtuskasvatuse keskne komponent on usuline kasvatus või kristlike väärtuste tuum. Üks intervjueeritav tõi välja, et väärtuskasvatus on kindlate kasvatuslike elementide õpetamine.

3.1.3. Vanemate tõlgendus laste käitumise kujundamisest

Järgnevalt uuris autor intervjueeritavate käest, et mida tähendab nende jaoks lapse käitumise kujundamine, kuidas on nende arvates võimalik lapse eetilist käitumist kujundada ning milliste meetoditega lapsevanemadlapse käitumisi ja väärtusi kodus kujundavad.

Uurimuses osalejad tõid välja, et nende jaoks on lapse käitumise kujundamine oluline ning see tähendab nende jaoks peamiselt teadlikult lapsele mingite käitumisviiside õpetamist ja ise eeskujuks olemist ning ühtlasi oli eeskujuks olemine ja pidev lapsega rääkimine ning talle asjade selgitamine ka peamiseks meetodiks. Selliselt tõlgendas lapse käitumise kujundamist mitu intervjueeritavat.

Intervjueeritavad tõid välja, et eeskuju ja last igapäevaselt ümbritsevad inimesed on lapse käitumise kujundamisel võtmetähtsusega. */Esiteks kindlasti eeskuju, üks ole, et inimesed, kes on laste ümber igapäevaselt ise on selliste austavate eetiliste põhimõtetega enda ja teiste suhtes./* (V1) */Täiskasvanu näitabki seda tegelikult ju ette ja siis laps järgib seda. Seal algabki kõik, läbi mängu ja läbi eeskuju ka ikkagi./* (V3)

Samuti arvati, et lapse käitumise kujundamisel mängib olulist rolli käitumise teadlik õpetamine ja juhendamine. Peamiselt toodi selle juures välja pidevat lapsega rääkimist, talle asjade selgitamist ning regulaarset õpetamist, kuidas mingis olukorras käitutakse. */Kui me tahame, et mingites asjades käitumist kujundada, siis me peame seda õpetama. /.../ et perekond sööb lõunat alati koos või hommikusööki, kui me lõpetame söömise, siis igaüks viib ise oma nõud ära, kui me midagi üksteiselt küsime, siis mitte lihtsalt nõuame piima, vaid palun piima./* (V7) */Ma usun rahumeelses toetamisse ehk siis, et me räägime ja arutame ja laste puhul kindlasti ka teeme seda korduvalt ja korduvalt, ehk siis samu mõtteid kordame lihtsalt selleks, et need saaksid kinnistuda ja selleks, et ta saaks nende asjade üle mõelda./* (V1) */Me kordame, kordame, kordame, kordame /.../ kuni see kinnistub, see ongi see käitumise kujundamine./* (V6)

Käitumise kujundamisel toodi välja ka kaasamist kodustesse ülesannetesse, et lapsel tekiks vastutus ja kohusetunne — lapsele antakse omad ülesanded, mille eest ta vastutab või siis palutakse teha mingeid konkreetseid ülesandeid. */Ma palun tal oma tuba koristada, sest me teeme seda kõik koos ja tema peaks seda samamoodi harjuma tegema, palun tal kassi eest hoolitseda, vajalik oskus eluks, et ta õpiks vastutama./ (V4)/Me lihtsalt nagu vestleme ja siis oma sellised kodused reeglid, et selleks, et saaks midagi, mida sa tahad saada, siis tuleb teha midagi, mida on vaja teha./ (V5)*

Üks intervjueeritav selgitab, et tema jaoks on lapse käitumise kujundamine eelkõige lapse arengu toetamine, mitte lapse vormimine millekski, mida täiskasvanud või ühiskond ootab. Ta toob välja, et peamine rõhk on lapse toetamisel ning selles, et lapsele luuakse keskkond, kus tal on võimalik areneda terviklikuks inimeseks. */Me toetame lapse arengut, mitte ei kasvata teda. Mitte ei vormi teda selliseks, nagu meil või ühiskonnal on tarvis, vaid me toetame tema enda arengut ja kasvu. Et siin ma arvangi, et see toetus on eelkõige see võtmesõna./ (V1)*

Seega saab kokku võtta, et lapsevanemate jaoks on lapse käitumise kujundamine eelkõige lapse teadlik juhendamine ja talle oma käitumise ja tegemistega eeskujuks olemine ning läbivalt peeti oluliseks lapsega rääkimist ja selgitamist. Lisaks peeti käitumise kujundamiseks teadlikku õpetamist, näiteks kodustesse töödese kaasamist.

3.2. Lapsevanemate ootused laste eetilise käitumise kujundamisele ja väärtuskasvatusele lasteaias

3.2.1. Lasteaia roll lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel vanemate arvates

Järgnevalt uuris autor intervjuudes osalenud lapsevanemate käest, millist rolli nad näevad lasteaias lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel ning kuidas saab lasteaias lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda.

Kõik uurimuses osalenud lapsevanemad olid seisukohal, et lasteaias on väga suur roll lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel. Täiendavalt ütlesid intervjueeritavad näiteks, et laps on väga suure osa oma ajast lasteaias ning lapsevanemad on kodus tähele pannud, kui lasteaias on mingit uut olulist teemat käsitletud. Mitmest intervjuust paistis läbi usaldus

lasteaias ja nende tegemiste suhtes. Samas ilmnes intervjuudest ka seda, et kuna lasteaias usaldatakse lapse käitumise kujundamisel üsnapalju, siis koduses keskkonnas pingutatakse selle pärast iseveidi vähem. */Millist rolli – no päris suurt rolli või noh, väga suurt. Ma näen, et seal on väga suur mõju, kohe tajun kodus ka, kui näiteks uus inimene või on mingi uus mõte või kõnemaneeer või et noh, see kõik nagu tuleb kohe koju./* (V2)

V3: */Suurt suurt rolli, lasteaialaps on ju lasteaias terve päev ja seal ta ju mängib ja jäljendab ja matkib neid õpetajaid ja täiskasvanud ju tegelikult kogu aeg./* (V3) */Väga suurt rolli ja ma arvan, et ma olen väga mugavaks läinud selles suhtes, et mul ongi väga suur usaldus oma lasteaias suhtes ja ma isegi pingutan ise sellepärast vähem, et ma tean, et lasteaias tehakse selles osas väga suurt tööd./* (V1)

Seejärel uuris autor, kuidas saab lasteaias lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda ning milliseid meetodeid ja võtteid kasutavad lapsevanemate arvates väärtuste kujundamisel õpetajad. Peamiselt olid lapsevanemad seisukohal, et üks viis, kuidas lasteaias saab lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda, on läbi eeskuju. Seda töid läbivalt välja mitmed intervjuueeritavad, kes olid seda meelt, et eeskujuks olemine on peamine viis lapse käitumise kujundamiseks ja väärtuskasvatuse edasi andmiseks. */Jällegi läbi eeskuju, see on samamoodi nagu koduski, et kui õpetaja ja see keskkond kannab nagu sedasama väärtust noh./* (V2) */Ma eeldan ja ootan, et lasteaiasõpetajad samamoodi näitavad üles eeskuju lapse parema kasvatuse arenemise ja heaolu jaoks. Ikka jälle eeskuju./* (V4) */Nad on ise eeskuju selles mõttes, et nad ise, seda, mida nad räägivad ka praktiseerivad, et see, mida nad räägivad, seda asja nagu ise ka usuvad./* (V6)

Lisaks toodi lapse käitumise kujundamise ja väärtuskasvatuse edasi andmise meetoditena välja lugude jutustamist, hommikuringi ja lastega arutlemist ning filosoferimist erinevate eluliste ja oluliste teemade üle, kus lapsed saavad kuulata õpetajaid ja üksteist ning teemal kaasa mõtiskleda. Neid komponente mainisid oma intervjuudes mitu vanemat.

Näiteks tuuakse välja, et väärtustest on oluline rääkida ning lugude jutustamise kaudu on seda võimalik teha. Hommikuringi meetodikat kasutatakse mingite teemade lahti mõtestamiseks, kus lapsed saavad erinevatel teemadel kaasa arutleda. */Väärtustest tuleb rääkida ja noh, meie lasteaias lugude jutustamise kaudu kindlasti väga palju tegeletakse väärtustega, ma üldse usun lugude jutustamisse. Ja siis ka lastele nagu sõna andmine ehk*

siis nagu mõtestamine, see koos mõtestamine on see hommikuringis lihtsalt arutelu või nagu filosoferimise formaat, mis meie lasteaias on./ (V1) /Kui õpetaja lõimib erinevatesse teemadesse väärtuskasvatuse teemasid, toob neid välja ja laseb ka lastel arutada mingisuguste asjade üle./ (V7)

Lapsevanemad tõid ühe meetodina välja veel erinevad mängulised tegevused, mille abil lapse käitumisi ja väärtusi kujundada. Mänguliste tegevuste all peeti silmas näiteks tegevusi, kus mängitakse läbi erinevaid päris elus ette tulevaid olukordi ning seda, kuidas nendes olukordades käituda või toime tulla. Lisaks on lapsevanemate hinnangul võimalik ka läbi mänguliste tegevuste lastele eeskujuks olla. /Meeldib see mõte et mudeldatakse teatud käitumist või olukorrast siis nagu toimetulekut, et kuidas me siis näiteks ootame oma järge või kuidas me anname teada, et me soovime ka mingi asjaga mängida ja me soovime ka näiteks olla kaasatud mingisugusesse tegevusse./ (V1) /Ja erinevad võib-olla ka mingid sellised mängulised tegevused veel, kus siis õpetajad suhtlevad lastega ja sealt nad saavad siis enda eeskju näidata selle suhtluse kaudu./ (V3)

Lisaks nimetati lapsevanemate poolt veel erinevate sündmuste tähistamist lasteaedades koos perekondadega (nt emadepäev, isadepäev, adventiring jms). /Lasteaias mingid teod või tähistamised ja selleks ettevalmistamine./ (V5) /Kindlasti on üks võimalus läbi nende traditsiooniliste selliste tegevuste, ütleme seda kristlikku rahvakalendrit, räägitakse kombeid ja asju juurde, sellised traditsioonilised üritused /.../ alati ütleb, et kui on pidulik sündmus, pange lastele pidulikud riided selga./ (V6)

Üks lapsevanem tõi olulise meetodina välja selle, et lasteaias luuakse turvaline keskkond, mis soodustab kuuluvustunde tekitamist, annab lapsele mõista, et kõigil on samad õigused ning kõigile võimaldatakse nende jaoks olulisi asju. Samuti peeti oluliseks rühmareeglite järgimist. /...siis läbi sellise nagu kuuluvustunde tekitamise, et kõigil on õigus näiteks küünalt ära puhuda, et noh, nagu väikeste asjadega, mis on lapse jaoks oluline./ (V2) /...siis noh, need käitumisreeglid, rühma reeglid, mis toimivad, igapäevaselt nende järgimine./ (V7)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lapsevanemate arvates saab lasteaed lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda suuresti läbi eeskju, mida pidasid peamiseks meetodiks enamik intervjueritavaid. Lisaks toodi välja lugude jutustamist, filosoferimist,

hommikuringis oluliste teemade arutamist, mängulisi tegevusi, ühiste sündmuste tähistamist, rühmareeglite järgimist ning toetava keskkonna loomist, kus laps tunneb kuuluvustunnet.

3.2.2. Vanemate rahulolu lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisega lasteaias

Järgnevalt uuris autor uuringus osalenud lapsevanemate käest, kuidas nemad on rahul lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisega lasteaias. Lisaks uuris autor vanemate arvamusi sellest, mis on praegu hästi ning mis võiks veel paremini olla.

Selgus, et lapsevanemad hindavad ja väärtustavad lasteaias panust lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel ning väljendavad sellele küsimusele vastates rahulolu. Saab isegi öelda, et kõik lapsevanemad on lasteaias osas positiivselt meelestatud ning on rahul lasteaias tegevusega.

Lapsevanemad on rahul lasteaias poolt kasutatavate viisidega, kuidas lapsi kaasatakse ja kuidas nendega tegeletakse. */Ma olen muidugi rahul selles mõttes, et kõik see, millest ma olen siiani rääkinud, ma usun, et nende lugude jutustamist ja igasuguste nagu kaasamise kaudu nad seda eetilist ja väärtuskasvatust kujundavad ja ma olen rahul sellega, kuidas ja mida nad teevad./* (V1)

Vanemad toovad välja, et koostöö lasteaias on hea ning nad tunnevad, et saavad lasteaiast tuge oma lapsega seonduvatel teemadel arutledes, pidades silmas nii seda, kui on vaja ise lasteaias käest nõu küsida kui ka seda, kui lasteaias annab vanematele lapse osas igapäevast tagasisidet. */Kui arutada, et kuidas mingis olukorras olla, siis ma sain lasteaiast nagu alati tuge või nõu, /.../ minu jaoks on lasteaias alati olnud majakas./* (V6) */Hästi on igapäevane tagasiside andmine, hästi rõõmsameelsed ja toredad pedagoogid on, ja särasilmsed, nad teevad oma tööd südamega ja see tuleb kõik nendel südamest ja lapsed alati lähvad rõõmuga sinna./* (V3)

Paludes vanematel mõelda sellele, mis praegu on lasteaias hästi, toovad mõned vanemad välja, et lisaks enda rahulolule on nad näinud ka laste rahulolu lasteaias osas, mis eriti on väljendunud sellest, et lapsed lähevad lasteaias hea meelega ega soovi oma päeva lasteaias

kiirelt lõpetada. */Minu meelest on kõik väga hästi, vähemasti minu lapsel, ta ei kurda millegi üle, ta on rõõmus ja rahul. Läheb rõõmuga lasteaeda. Õhtul järgi lähen siis on probleeme ära tulekuga, ta on hea meelega lasteaias, sellepärast et tal on seal turvaline ja hea./ (V4)*

Samuti tunnustavad vanemad lasteaias rahulikku ja mugavat keskkonda ning sooja õhkkonda. */Hästi on see, et see tempo on selline vaikne, rahulik ja selline soe õhkkond on, ruumid on ka sellised nagu mugavad ja helged või kuidagi./ (V2)*

Vastustes tuuakse välja ka seda, et kuigi tegemist on kristliku lasteaiaga, peab üks lapsevanem muuhulgas oluliseks väärtuseks seda, et kristlikku usku ei suruta kellelegi peale. */Ei, no võib-olla kõige tähtsam on see, et, et isegi kui sa oled valinud selle kristliku lasteaiaväärtuspõhise kasvatus, aga lasteaias kõige olulisem see, et keegi ei hakkaks kuskilt peale suruma midagi nagu mingisugust ajuloputuse tunnet./ (V6)*

Paludes lapsevanematel jagada mõtteid selles osas, mis võiks olla tänasest paremini, toovad vanemad välja peamiselt kolm mõtet.

Esmalt soovitakse, et lasteaias oleks võimekust tänasest veel rohkem laste omavahelisi suhteid ja käitumist tähele panna ja analüüsida ning selle pinnalt planeerida lapsi arendavaid tegevusi. */Aga ma vist nagu oma unistuses, võib-olla tahaksin, et nähtaks veel rohkem omavahelisi suhteid ja omavahelist käitumist ja selle pinnalt osatakse siis rohkem valida nagu neid teemasid ja tegevusi, mis toetaksid eetilist käitumist ja väärtuskasvatust./ (V1)*

Teine mõte, mida intervjuudes välja tuuakse, on see, et lastega võidaks rohkem rääkida sellest, et inimesed on erinevad ja erinevusi peaks aktsepteerima, sealhulgas kui tegemist on näiteks erivajadustega lapsega. */Isiksuste teema, et me kõik oleme erinevad ja seda peaks aktsepteerima. Et sellest nagu võiks rohkem rääkida või seda nagu sisse tuua. Ka see, et nõrgemale ei tohi liiga /.../ et sellised suuremad teemad, mis ongi rohkem seotud võib-olla eriliste lastega./ (V7)*

Kolmas mõte, mis intervjuudes esile kerkis, oli soov, et personalivahetus lasteaias ei oleks nii sage, kui see on tänasel päeval, sest see mõjutab lapsevanema hinnangul nii tema last

kui teda ennast. */Paremini võiks olla see, et kaadri voolavust ei ole, see on see, mis mind ja mu lapsi kindlasti nagu tugevalt mõjutanud./* (V2)

Seega kokkuvõtvalt võib öelda, et lapsevanemate sõnul on nende rahulolu lasteaias poolse lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundajana kõrge, lapsevanemad on lasteaiaga rahul ning nad on täheldanud, et ka laps on rahul, mis väljendub tema soovis lasteaeda minna ja seal olla. Vanemad tõid välja mitmeid asju, mis on tänasel hetkel hästi, nt toetav keskkond, lasteaias ja lapsevanema vaheline koostöö jm. Lõpetuseks tõid vanemad välja kokku kolm ettepanekut, mis võiks lasteaias tänasest veel paremini olla.

3.3. Arutelu

Järgnevalt arutleb autor töös ilmnenu uurimistulemuste üle lähtuvalt uurimisküsimustest.

Esmalt leidis autor vastuse esimesele uurimisküsimusele ning selgitas välja, mida mõistavad väärtuskasvatusena kristliku lasteaias lapsevanemad. Esmalt, uurides lapsevanemate enda kasvatuspõhimõtteid, selgus, et vanemate jaoks on olulised järgmised kasvatuspõhimõtted: lapse kui indiviidi, kellel on oma arvamus, austamine; lapsele eeskujuks olemine ja õppimine läbi eeskuju; lapsele piiride seadmine ja temaga kokkulepete tegemine ning lapsega rääkimine. Lisaks oli lapsevanemate jaoks oluline õpetada lastele empaatiavõimet, vastutustunnet, hoolivust, andestamist ja andeks andmist.

Lapsega rääkimist ja lapse kuulamist, mida mitmed vanemad välja tõid, on oluliseks pidanud ka Toomey (2010), kes on seisukohal, et laste väärtuste kujundamisel on olulisel kohal nende kuulamine ja nende enda vaatenurkade arvestamine.

Seejärel uuris autor, millised on lapsevanemate tõlgendused väärtuskasvatuses. Selgus, et uurimuses osalejad mõtestasid väärtuskasvatust mõnevõrra erinevalt, kuid nende arusaamades sisaldus ka ühiseid jooni: väärtuskasvatust mõtestati kui nähtust, mis käib kaasas pereväärtustega või kultuuriruumiga, seda seostati headuse ning üksteise austamise ja arvestamisega. Kaks intervjuueeritavat tõid välja, et väärtuskasvatuse keskne komponent on usuline kasvatus või kristlike väärtuste tuum. Üks intervjuueeritav oli seisukohal, et väärtuskasvatus on kindlate kasvatuslike elementide õpetamine. Halstead ja Taylor (2000) on määratlenud väärtuskasvatust kui hariduspraktikat, mille kaudu laps omandab erinevaid

väärtusi ning mille eesmärk on justkui soodustada ja edendada lapse teadmisi väärtustest, et ta saaks nende järgi oma käitumist ja valikuid kujundada.

Autor selgitas ka välja, milline on vanemate tõlgendus lapse käitumise kujundamisest. Selgus, et lapsevanemate jaoks on lapse käitumise kujundamine eelkõige lapse teadlik juhendamine ja talle oma käitumise ja tegemistega eeskujuks olemine. Läbivalt peeti lapse käitumise kujundamise juures oluliseks lapsega rääkimist ning talle asjade selgitamist. Lisaks peeti käitumise kujundamiseks lapse teadlikku õpetamist, näiteks tema kaasamist kodustesse töödese.

Sutrop, Harro Loit ja Jun (i.a) on välja toonud, et kui soovitakse lapse käitumist kujundada nii, et ta elaks väljakujunenud väärtuste järgi, siis on oluline tema käitumismustreid ka kujundada. Blackburn (2002) viitab seejuures, et inimese väärtushoiakud mõjutavad inimese käitumuslikku reageeringut erinevatele olukordadele. See omakorda selgitab asjaolu, kuivõrd seotud on omavahel lapse käitumise ja väärtuste kujundamine ja väärtuskasvatus.

Seejärel keskendus autor teisele uurimisküsimusele ning selgitas välja, millised on kristliku lasteaia vanemate ootused lasteaiale eetilise käitumise kujundaja ja väärtuskasvatuse rakendajana. Autor uuris, milline on vanemate arvates lasteaia roll lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel. Uurimusest selgus, et vanemate hinnangul on lasteaial lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel väga suur roll. Samal seisukohal on ka Sutrop (2010), kes on välja toonud, et lasteaial on lapse väärtuste omandamisel väga suur roll ning peamine väärtuskasvatuse nurgakivi pannakse just lasteaias, sest selles etapis on laste isiksus alles välja arenemas ning lasteaia üheks oluliseks ülesandeks on seda toetada. Keskin (2012) on seisukohal, et lapsed õpivad väärtusi peamiselt ümbritseva keskkonna kaudu ning seejuures kujunevad väärtused välja sarnaselt ümbritsevate inimestega. Seetõttu on lapse väärtuste kujunemisel lisaks kodule oluline roll ka lasteaial.

Autor uuris ka seda, et kuidas saab lasteaed lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda ning milliseid meetodeid lapsevanemate arvates lasteaed kasutab. Uurimuses osalenud vanemad olid seisukohal, et lasteaed saab lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda suuresti läbi eeskuju, mida pidasid peamiseks meetodiks enamik intervjuueeritavaid. Eeskuju peavad peamiseks meetodiks ka mitmed erinevad

autorid. Näiteks L. ja R. Eyre (2014) on välja toonud, et kõige parem viis lapse väärtuste kujundamiseks on olla neile ise oma käitumise ja otsustega eeskujuks, sama on leidnud ka Sigurdardottir ja Einarsdottir (2016), rõhutades samuti, et lapsed õpivad kõige rohkem inimeste tegudest ning eeskujuks olemine on seega oluline viis väärtuste kujundamisel.

Lapsevanemate arvates on lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel lasteaias olulisel kohal veel näiteks lugude jutustamine, lastega koos filosoferimine, ühiselt hommikuringis oluliste teemade läbi arutamine ning mänguliste tegevuste kasutamine. L. ja R. Eyre (2014) on samal seisukohal, tuues välja, et lisaks eeskujule on lapse väärtuste kujundamisel olulisel kohal näiteks lugude jutustamine, rollimängud ja muud erinevad mängulised tegevused. Muuhulgas tõid vanemad mänguliste tegevuste kontekstis välja, et neile meeldib, et lasteaias kasutab mängulisi tegevusi päriseluliste sündmuste õpetamiseks, näiteks kuidas mingis olukorras eetilisel käituda. Johansson jt (2011) viitavad samuti sellele, et laps oskaks teha eetilisi valikuid ja eetilisel erinevates olukordades käituda, tuleb talle pakkuda võimalusi selliste väärtuste õppimiseks.

Johansson jt (2011) nõustuvad ka filosoferimise olulisusega ning toovad välja, et kui filosoferida lapsega väärtuste teemal, saab talle pakkuda kokkupuudet erinevate väärtushoiakutega ning aidata seeläbi mõista erinevaid teguviise, hoiakuid ja iseennast. Puroila ja Haho (2017) toovad samuti välja, et lasteaiadepetajad panevad väärtuskasvatuse puhul rõhku lapse aktiivsele osalemisele ja sotsiaalsetele oskustele, kusjuures viimased on seatud prioriteetsemaks kui akadeemilised pädevused.

Lisaks toovad lapsevanemad välja, et lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel kasutatakse lasteaias meetoditena veel ühiste sündmuste tähistamist ja traditsioonidest kinni pidamist, samuti ka rühma reeglitest kinni pidamist ning toetava keskkonna loomist, kus laps tunneks, et ta on kuulnud ning tema kuuluvustunne on toetatud. Puroila ja Haho (2017) peavad samuti oluliseks luua lapsele toetav keskkond, lapsega lugupidavalt suhelda ning anda talle võimalus olukorda mõjutada ning tekitada kuuluvustunnet, pidades samal ajal siiski oluliseks ka reegleid.

Sigurdardottir, Williams ja Einarsdottir (2019) peavad oluliseks, et lasteaiadepetajad keskenduvad väärtuskasvatust pakkudes järgmisele: nad suhtlevad lapsega üksteist mõistval viisil, soovivad lapsega saavutada ühtset meelt ja kokkuleppeid, annavad oma

tegevustega edasi hoolitsust ja lugupidamist ning kiidavad heaks lapse seisukohad ja erinevate arvamuste avaldamise. Nad toovad välja, et üldiselt edastavad lasteaiad lasteõpetajad oma väärtusi pigem kaudselt kui otseselt, kasutades selleks erinevaid lähenemisviise. Samad mõtted ja seisukohad kajastusid ka intervjuudes, kus lapsevanemad kirjeldasid viise ja meetodeid, kuidas lapse käitumist ja väärtusi nende arvates lasteaias kujundatakse.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et viisid, kuidas lasteaiad lapse käitumist ja väärtusi vanemate arvates kujundab, on ka mitmete autorite poolt aktsepteeritud kui olulised meetodid laste käitumise kujundamise ja väärtuskasvatuse kontekstis.

Järgnevalt selgitas autor välja, milline on vanemate rahulolu lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisega lasteaias, mis on vanemate hinnangul lasteaias hästi ning millised on nende ootused selles osas, mis võiks paremini olla. Lapsevanemate sõnul on nende rahulolu lasteaiaga lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisel kõrge — vanemad on lasteaiaga rahul. Tuuakse välja, et ka laps on lasteaiaga rahul ning tal on seal turvaline ja toetatud olla, mis väljendub soovis lasteaias minna ja seal olla. Vanemad tõid välja mitmeid asju, mis on tänasel hetkel hästi: toetav, soe ja mugav keskkond, lasteaias ja lapsevanema vaheline toetav koostöö ning tunne, et lasteaiast saadakse lapsega seotud küsimuste osas nõu ja tuge.

Vanemad toovad välja kolm ettepanekut, mis võiks nende hinnangul lasteaias veel paremini olla: 1) soovitakse, et lasteaias oleks võimekust tänasest veel rohkem laste omavahelisi suhteid ja käitumist tähele panna, analüüsida ning sellelt pinnalt lapsi arendavaid tegevusi planeerida; 2) lapsega võiks rohkem rääkida sellest, et inimesed on erinevad ja erinevusi peaks aktsepteerima, sealhulgas kui tegemist on näiteks erivajadustega lapsega; 3) soov, et lasteaias personali vahetus ei oleks nii sage, kui see on tänasel päeval, sest see mõjutab lapsevanema hinnangul nii tema last kui teda ennast.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada kristliku lasteaia vanemate arusaam väärtuskasvatusest lasteaias ja lapse eetilise käitumise kujundamisest. Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks püstitati kaks uurimisküsimust:

1) Mida mõistavad väärtuskasvatusest kristliku lasteaia vanemad?

2) Millised on kristliku lasteaia vanemate ootused lasteaiale eetilise käitumise kujundaja ja väärtuskasvatuse rakendajana?

Uurimisküsimustele vastuse leidmiseks viis autor läbi seitse intervjuud kristlikus lasteaias käivate laste vanematega. Intervjuusid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil.

Esimesele uurimisküsimusele, mida mõistavad väärtuskasvatusest kristliku lasteaia vanemad, sai uurimistulemustest lähtuvalt välja tuua, et vanemad mõistavad väärtuskasvatuse olemust mõnevõrra erinevalt, kuid ilmnes ka ühiseid jooni – väärtuskasvatust seostati headuse ning üksteise austamise ja arvestamisega. Lisaks nähti, et väärtuskasvatuse keskne komponent on usuline kasvatus või kristlike väärtuste tuum. Samuti toodi välja, et väärtuskasvatus on kindlate kasvatuslike elementide õpetamine.

Lapsevanemate jaoks on olulised järgmised kasvatuspõhimõtted: lapse kui indiviidi, kellel on oma arvamus, austamine; lapsele eeskujuks olemine ja õppimine läbi eeskju; lapsele piiride seadmine, temaga kokkulepete tegemine ning lapsega rääkimine. Lisaks oli lapsevanemate jaoks oluline õpetada lapsele empaatiavõimet, vastutustunnet, hoolivust, andestamist ja andeks andmist. Vanemate jaoks on lapse käitumise kujundamine eelkõige lapse teadlik juhendamine ja talle oma käitumise ja tegemistega eeskujuks olemine. Selle juures peavad vanemad oluliseks lapsega rääkimist, talle asjade selgitamist ning tema teadlikku õpetamist, näiteks kodustesse töodesse kaasamise näol.

Teise uurimisküsimuse puhul, millised on kristliku lasteaia vanemate ootused lasteaiale eetilise käitumise kujundaja ja väärtuskasvatuse rakendajana, saab välja tuua, et vanemate arvates on lasteaia roll lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel väga suur. Vanemate

arvates saab lasteaias lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda suuresti läbi eeskujude, aga ka näiteks läbi filosofoerimise, ühiselt hommikuringis lastega olulisi teemasid arutledes, erinevate mänguliste tegevuste raames ning lugude jutustamise kaudu. Lisaks kasutatakse vanemate arvates lasteaias lapse käitumise kujundamisel veel ühiste sündmuste tähistamist ja traditsioonidest kinni pidamist, samuti rühma reeglitest kinni pidamist ning lapsele toetava keskkonna loomist.

Uurimusest selgus, et vanemate rahulolu lasteaiaga lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisel on kõrge, vanemad on lasteaiaga rahul. Vanemate sõnul on ka laps lasteaiaga rahul, mis väljendub tema soovis lasteaiada minna ja seal olla. Vanemad tõid välja mitmeid asju, mis on tänasel hetkel hästi: toetav, soe ja mugav keskkond; lasteaias ja lapsevanema vaheline toetav koostöö ning tunne, et lasteaialt saadakse lapsega seotud küsimuste osas nõu ja tuge.

Vanemad toovad välja kolm ettepanekut, mis võiks nende hinnangul lasteaias veel paremini olla: 1) soovitakse, et lasteaias oleks võimekust tänasest veel rohkem laste omavahelisi suhteid ja käitumist tähele panna, analüüsida ning selle pinnalt lapsi arendavaid tegevusi planeerida; 2) lapsega võiks rohkem rääkida sellest, et inimesed on erinevad ja erinevusi peaks aktsepteerima, sealhulgas, kui tegemist on näiteks erivajadustega lapsega; 3) soov, et lasteaias personali vahetus ei oleks nii sage, kui see on tänasel päeval, sest see mõjutab lapsevanema hinnangul nii tema last kui teda ennast.

Uuringus saadud teadmisi on võimalik kasutada lasteaiadadel, kes peavad oluliseks laste eetilise käitumise kujundamist ja väärtuskasvatuse rakendamist. Lasteaiadadel on võimalik mõista antud uurimusest, et mis on lapsevanemate jaoks lapse kasvatuspõhimõtete, eetilise käitumise kujundamise ja väärtuskasvatuse kontekstis oluline ning millised on lapsevanemate ootused lapse eetilise käitumise kujundamisele ning väärtuskasvatuse rakendamisele.

Edaspidi oleks vajalik uurida, millised eetilise käitumise ja väärtuste kujundamise meetodid ja rakendusviisid on lasteaiadades kõige tulemuslikumad, et tõsta veelgi enam laste eetilise käitumise kujundamise ning väärtuskasvatuse rakendamise tulemuslikkust ja vastavalt sellele erinevaid lähenemisviise planeerida.

Autori hinnangul on uurimistöö eesmärk täidetud ning eesmärgi täitmiseks püstitatud kaks uurimisküsimust uurimuse käigus vastused leidnud. Valitud metoodika toetas uurimuse eesmärgi täitmist. Autor selgitas välja, milline on kristliku lasteaias vanemate arusaam väärtuskasvatusest lasteaias ja lapse eetilise käitumise kujundamisest.

KASUTATUD KIRJANDUS

Auksmann, E. (2008). *Vaimulik vastab: millised on kristlikud väärtused luterliku kiriku seisukohalt?* E-kirik. Loetud aadressil <https://e-kirik.eelk.ee/2021/vaimulik-vastab-millised-on-kristlikud-vaartused-luterliku-kiriku-seisukohalt/>

Berkowitz, M. W. (2002). *The science of character education*. W. Damon (Ed.), *Bringing in a new era in character education* (pp. 43–63). Stanford California: Hoover Institution Press.

Blackburn, S. 2002. *Oxfordi filosoofialeksikon*. Tallinn. Vagabund

Brueggemann, W. (1982) *The creativeword: canon as a model for Biblical education* (Philadelphia: Fortress Press, 1982).

Brummelen, H. (2009). *Walking with God in the Classroom*. *Christian Approaches to Teaching and Learning*, 31–34.

Burak, G., ja Mustafa, Y. (2019). Socio-cultural values provided pre-school children using traditional children games. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 10 (2). (pp.127-136)

Chazan, B. (1985). *Moral education as values clarification*. T. C. Press (Ed.), *Contemporary approaches to moral education* (pp. 45–67). New York.

Compassion. (i.a.). *Christian Values — A Biblical Perspective*. Retrieved from <https://www.compassion.com/about/christian-values-list.htm>

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches, Second Edition*. London: Sage Publications

Eyre, L., Eyre, R. (2014). *Kuidas lastele väärtusi õpetada*. EKSA

Eidsvåg, G.M. (2019). “*We Do Not Make Angels Here*”: Secularism in Norwegian Kindergartens. In: Faas, S., Kasüschke, D., Nitecki, E., Urban, M., Wasmuth, H. (eds)

Globalization, Transformation, and Cultures in Early Childhood Education and Care. Critical Cultural Studies of Childhood. Palgrave Macmillan, Cham.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-27119-0_10

Halstead, J. M. 1996. "Values and Values Education in Schools." In Values in Education and Education in Values, edited by J. M. Halstead, and M. J. Taylor, 3–14. London: The Falmer Press.

Halstead, J. M., and M. J. Taylor. (2000). "Learning and Teaching about Values: A Review of Recent Research." Cambridge Journal of Education 30 (2): 169–202. doi: 10.1080/713657146

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Medicina

Hovdelien, O. (2017). *Religion og sekularisme i barnehagens verdiforankring*. In O. Hovdelien (Ed.), *Minoritetsreligioner i barnehagen* (pp. 33–43). Bergen: Fagbokforlaget.

Inimõiguste ülddeklaratsioon. (1948). Loetud aadressil

https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/est.pdf

Johansson, E., Brownlee, J., Cobb-Moore, C., Boulton-Lewis, G., Walker, S., & Ailwood, J. (2011). Practices for teaching moral values in the early years: A call for a pedagogy of participation. *Education, Citizenship and Social Justice*, 6(2), 109-124.

Johansson, E. 2018. "Values Education in Preschool." In *Values in Early Childhood Education. Citizenship for Tomorrow*, edited by E. Johansson, and J. Einarsdottir, 1–16. New York: Routledge.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyyis> (viimati vaadatud 15.11.2023)

Keskin, S. C. 2012. What Does 'Value' Evoke for Children? A Detection Study as to Transferring Values to Daily Life. *Educational Sciences: Theory&Practice* 12 (2): 1506–1512.

Kirschenbaum, H. (2000). „From Values Clarification to Character Education: A Personal Journey“, *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development* 39, nr 1: 6, <https://doi.org/10.1002/j.2164-490X.2000.tb00088.x>.

Kirschenbaum, H. (2009). „Väärtuste selitamise selgitus: mõned teoreetilised probleemid.“, *Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, 125.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). RT I, 2008, 23, 152.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 17.12.2023)

Krogstad, K., & Hidle Walmann, K.-M. (2015). Høytidsmarkering i religiøst mangfoldige barnehager. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*, 9, 1– 17

Kutsar, D. ja Raid, K. (2019). When traditional measurement practices fail: who are the child's family? D. Kutsar, K. Raid (toim), *Children's subjective well-being in local and international perspectives* (lk 85–93). Tallinn: Statistikaamet

Kuris, V. (2013). *Kristlik haridus Eesti ühiskonnas ja lastevanemate eelistustes*. Tartu Teoloogia Akadeemia. Lõputöö

Käpp, T. (2019). Triin Käpp: *kristlikud väärtused 3.0*. Loetud aadressil

<https://www.err.ee/948361/triin-kapp-kristlikud-vaartused-3-0> (viimati vaadatud 14.01.2024)

Käpp, T. (2021). *Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul*. Tartu Ülikool kirjastus

Laherand, M.L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Sulesepp

Lapse õiguste konventsioon. (1989). Riigi Teataja II, 16, 56.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> (viimati vaadatud 12.12.2023)

Lutt, K. 2008. *Inglise-eesti väärtusteterminite sõnastik*. Magistriprojekt. Tartu Ülikool.

Milica, M-J. (2018). Value priorities of future preschool and class teachers in Serbia in terms of the Schwartz refined value theory. *Psihologija*, 51(2), 143–161. <https://doi.org/10.2298/PSI160902013M>

Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus*. Tarkuste Hoidise abil. Eesti rahvusparimusel põhinev meetodika lasteaedadele ja algkoolidele. Elamuskoolitus OÜ.

Morrow, V. (2011). Understanding children and childhood. *Centre for Children and Young People: Background Briefing Series*, no. 1. Lismore: Centre for Children and Young People, Southern Cross University.

Olev, Aivo & Alumäe, Tanel. „Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service”. *Baltic J. Modern Computing*, Vol. 10 (2022), No. 3, pp. 409–421 https://www.bjmc.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/bjmc/Contents/10_3_14_Olev.pdf (viimati vaadatud 28.03.2024).

Pilli, E. , Maandi, E. (1998). Eesti noorte eetilistest väärtustest. *Väärtuskasvatus. Artiklite kogumik*. Tartu Ülikooli pedagoogika osakonna väljaanne nr.6. AS Vali trükikoda.

Prentice, D. A. (2000). Values. Raamatust: Kazdin, A. E. (Ed.) *Encyclopedia of Psychology*, 8 (153-156). Oxford University Press.

Puroila, A.-M., E. Johansson, E. Estola, A. Emilson, J. Einarsdóttir, and S. Broström. (2016). “Interpreting Values in Daily Practice of Nordic Preschools: A Cross Cultural Analyses.” *International Journal of Early Childhood* 48 (2): 141–1160. doi: 10.1007/s13158-016-0163-3

Puroila, A.-M., ja Haho, A. (2017). “Moral Functioning: Navigating the Messy Landscape of Values in Finnish Preschools.” *Scandinavian Journal of Educational Research* 61 (5): 540– 554. doi: 10.1080/00313831.2016.1172499

Pöder, M., Sutrop, M., & Valk, P. (2009). Pööre teadmistekesksele koolilt väärtustekesksele koolile. Sissejuhatus. Väärtused, iseloom ja kool. *Väärtuskasvatuse lugemik* (pp. 7–21). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus

Øystese, R. (2016). Barns rett til religionsfrihet. *Prismet*, 67, 273–287

Sagberg, S. (2020). Attitudes Towards Religion in Kindergartens—unEthical Discussion.

In: Aslan, E. (eds) *Migration, Religion and Early Childhood Education*.

Wiener Beiträge zur Islamforschung. Springer VS, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-29809-8_4

Schihalejev, O. (2011). *Väärtuskasvatus õpetajakoolituses*. Tartu. Tartu Ülikooli kirjastus.

Schihalajev, O. (2012). *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses-miks ja kuidas?* Tartu Ülikooli eetikakeskus. Eesti Keele Sihtasutus

Schwartz, S.H. (2003). A proposal for measuring value orientations across nations.

Questionnaire Package of ESS, 259–290

Schwartz, S.H. (2012). *An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values*. Online

Readings in Psychology and Culture, 2(1)

<https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>

Schweitzer, F., Edelbrock, A., & Biesinger, A. (Eds.). (2011). *Interreligiöse und Interkulturelle Bildung in der Kita*. Münster: Waxmann.

Sigurdardottir, I., and J. Einarsdottir. 2016. “An Action Research Study in an [Country] Preschool: Developing Consensus about Values and Values Education.” *International Journal of Early Childhood* 48 (2): 161–177. doi: 10.1007/s13158-016-0161-5

Sigurdardottir, I., Williams, P. ja Einarsdottir, J. (2019). Preschool teachers communicating values to children. *International Journal of Early Years Education* 27 (2): 170-183. <https://doi.org/10.1080/09669760.2019.1602516>

Smith, D. (2001). The Bible and education: *Ways of constructing the relationship*, Themelios 26:2

Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. *Valikud ja võimalused 21.sajandi Eesti ja Soome koolis*. Tartu. AS Pakett trükikoda.

Sutrop, M. (2010). Väärtused koolieelses eas: *Väärtuskasvatus lasteaias*. M. Veisson (Toim)

Sutrop, M., Harro-Loit, H., ja Jung, N. (i.a.). Väärtused ja väärtuskasvatus. Eetikaveeb. <https://www.eetika.ee/et/haridus/moraalikasvatus/juhtum/687735> (viimati vaadatud 14.12.2023)

Sutrop, M., Valk, K., ja Velbaum, K. (2010). Väärtused ja väärtuskasvatus : *Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Tartu Ülikool. Eetikakeskus.

Säre, E. (2012). Väärtuste kujunemine lastega filosoferides. Schihalejev, O. (Koost.) *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses- miks ja kuidas?* Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus

Pöld, P. 1993. *Üldine kasvatusõpetus*. Tartu.

Tappan, M. (2006). "Moral Functioning as Mediated Action." *Journal of Moral Education* 35 (1): 1–18. doi: 10.1080/03057240500495203

Thompson, R. A. (2014). Why Are Relationships Important to Children's Well Being? A. BenArieh, F. Casas, I. Frønes ja J. E. Korbin (toim), *Handbook of childwell-being (1917-1954)*. New York. Springer Reference

Toomey, R. 2010. "Values Education, Instructional Scaffolding and Student Wellbeing in Education." *In International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*, edited by T. Lovat, R. Toomey, and N. Clement, 19–36. London: Springer.

Õunapuu, L. (2014) *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimismeetod sotsiaalteadustes* E.Kärner (toim.). Tartu Ülikool

LISA 1. Intervjuuküsimused

Taustaandmed

Palun tutvustage ennast lühidalt:

- Sugu (märgib autor ise intervjuu käigus)
- Teie vanus?
- Kas olete mõne koguduse liige?
- Kuidas sündis otsus laps sellesse lasteaeda panna?

Lapsevanemate enda kasvatuspõhimõtted

1. Milliste põhimõtete järgimist peate lapse kasvatamises kõige olulisemaks?
2. Kuidas need põhimõtted kajastuvad teie igapäevaelus?
3. Mida tähendab teie jaoks mõiste „väärtuskasvatus“?
4. Mida tähendab teie jaoks lapse käitumise kujundamine ning kuidas on teie arvates võimalik lapse eetilist käitumist kujundada? (Täpsustav küsimus lisaks: Mida arvate lapse eetilisest käitumise kujundamisest?)
5. Milliste meetoditega te kodus laste käitumist ja väärtusi kujundate?

Lapsevanemate ootused laste eetilise käitumise kujundamisele ja väärtuskasvatusele lasteaias

1. Millist rolli näete lapse käitumise ja väärtuste kujundamisel lasteaias ning kuidas saab lasteaed lapse käitumist kujundada ja väärtuskasvatust edasi anda?

2. Milliseid meetodeid ja võtteid kasutavad õpetajad väärtuste kujundamisel teie arvates lasteaias?
3. Kuidas olete rahul lapse eetilise käitumise ja väärtuste kujundamisega lasteaias?
4. Mis on hästi ja mis võiks paremini olla?

Lõpetamine

1. Kas on midagi mida ma ei osanud küsida, aga te soovite lisada?

LISA 2. Intervjuukava

Sissejuhatus ja lõpetamine

1. Tere, olen tänulik, et oled nõus minu uurimistöö jaoks intervjuus osalema. Kirjutan uurimistööd teemal „Väärtuskasvatus lasteaias: kristliku lasteaia vanemate arusaam laste eetilise käitumise kujundamisest“. Intervjuu eesmärgiks on välja selgitada teie arusaam väärtuskasvatusest ning ootused lasteaiale eetilise käitumise kujundaja ja väärtuskasvatuse rakendajana. Intervjuu on konfidentsiaalne ning palun Teie luba intervjuu salvestamiseks. Uuringus osalemine on vabatahtlik ning osalejal on igal hetkel õigus uuringus osalemisest loobuda ning nõuda oma andmete kustutamist andmestikust.

Salvestatud intervjuud ei jaga ma kolmandatele osapooltele ning hävitan selle peale transkriptsiooni.

2. Täna, intervjuus osalemise eest. Kordan üle, et intervjuu on konfidentsiaalne ning intervjuust saadud andmeid kasutan vaid lõputöö kirjutamiseks. Peale transkribeerimist hävitan salvestised.